

अध्याय एक

परिचय

विषय प्रवेश

त्रिभुवन विश्व विद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली भाषाशिक्षामा स्नातकोत्तर उपाधि पूरा गर्न नेपा.शि. ५९८ का लागि सैद्धान्तिक विषय लिई लिखित परीक्षा र अनुसन्धान कार्य मध्ये कुनै एउटा लिनुपर्ने हुँदा आफ्नो पहिलादेखिको चाहना अनुसार प्रस्तावित अनुसन्धान कार्य रोजिएको हो । यस क्रममा विषय वा शीर्षक चयन गर्दा भ्रपा जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास क्षमताको अध्ययन गर्न गुरुहरूसँग सल्लाह लिँदा उहाँहरूको सल्लाह अनुसार क्याम्पसको नेपाली भाषा विभागले पनि स्वीकृति दिएकाले यस शीर्षकमा अनुसन्धान गर्न लागिएको हो ।

प्रस्तावित भ्रपा जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास क्षमताको अध्ययन शीर्षकको शोधकार्यले अनुसन्धानतालाई प्राज्ञिक लाभ हुनका साथै स्नातकोत्तर उपाधि पूर्ण गर्न त योगदान दिन्छ नै । त्यसै गरी यस कार्यले सम्बन्धित तह वा कक्षाका विद्यार्थी, शिक्षक तथा यस सम्बन्धमा जिज्ञासा राख्ने पाठकलाई समेत सहयोग पुग्ने र यस क्षेत्रमा अनुसन्धान गर्नेहरूका लागि पनि एउटा महत्त्वपूर्ण सामग्री बन्ने हुँदा यो एउटा औचित्यपूर्ण प्राज्ञिक कार्य हुनेछ ।

वर्णविन्यास भन्नाले वर्णहरूको निश्चित रखाइक्रम हो । लेख्य भाषामा प्रयोग हुने वर्णलाई शुद्धताका साथ राखिने कार्यलाई वर्णविन्यास भनिन्छ (लामिछाने, २०६७, पृ-१५७) । वर्णविन्यासकै पर्यायवाची शब्दका रूपमा हिज्जे र वर्तनी शब्द पनि प्रचलित प्रक्रिया हो । लेख्य भाषामा प्रयोग हुने शब्दहरू शुद्ध र स्तरयुक्त लिपिस्वरूप हुन्छन् (शर्मा र पौडेल; २०६०, पृ-१२९) ।

वर्णहरूलाई गल्ती नहुने गरी शब्दमा र चिन्हहरूको प्रयोग गरेर वाक्यहरूमा लेख्ने कामलाई वर्णविन्यास भनिन्छ । व्याकरण र शब्दकोशका नियम अनुसार लेखिने यस कामलाई हिज्जे वा वर्तनी पनि भनिन्छ ।

वर्णविन्यास शब्दको अर्थ वर्णहरूको रखाइ हो । कुनै पनि भाषाका शब्दमा स्वर व्यञ्जन वर्ण रहने क्रम हुन्छ र कुनै शब्दका वर्णहरूको यस्तो क्रम अनुसारको रखाइलाई नै वर्णविन्यास भनिन्छ (शर्मा र पौडेल, २०६७, पृ-५७) । कुनै पनि भाषामा शब्दका वर्णहरू मौखिक रूपमा उच्चारण गरिन्छन् र त्यस्ता वर्णहरूको लिपिचिन्हका सहायताले लेखेर देखाउन सकिन्छ । त्यसैले वर्णविन्यास वर्णहरूको उच्चारण र लेखन दुवै पक्षसँग सम्बन्धित छ । तर जहाँ भाषाका वर्णहरूको उच्चारण गरिन्छन् त्यहाँ तिनका बिच केही भिन्नता पनि भेटिने गर्दछ नै । वास्तवमा भाषाका वर्णहरू जुन रूपमा उच्चारण गरिन्छन् त्यही रूपमा तिनको लेखन पनि गरिनु पर्ने हो । तर कुनै

पनि भाषाका शब्दका वर्णहरूको आफ्नो लेखन परम्परा वा लेखाइको चलन हुन्छ र त्यही अनुरूप त्यस भाषाका शब्दका वर्णहरू लेखिन्छन् । त्यसैले कुनै शब्दको शुद्ध लेखनसँग सम्बन्धित भई चलिआएका नियम नै वर्णविन्यासका नियम हुन् ।

वर्णविन्यास भित्र वर्णहरूको सुस्पष्ट रखाइक्रमका सँगसँगै मात्र संयुक्त र मिश्र प्रयोग, पदवियोग आदि भिन्न कुराहरूको आपसी आबद्धताहरू संलग्न रहन्छन् । यिनका अतिरिक्त शिरबिन्दु, चन्द्रबिन्दु, हलन्त, अजन्त, पञ्चम वर्ण जस्ता कुराहरूको उपयुक्तता पनि वर्णविन्यासमा आबद्ध रहन्छन् । उक्त बाहेक उच्चारणमा नभएका तर लेख्य रूपमा प्रयोग हुने वर्ण (श, ष, स, क्ष, ज्ञ, ण, ई, ऊ, ऋ, अ) र तिनका मात्राहरूको विन्यास प्रक्रिया पनि वर्णविन्यास भित्र पर्दछन् (पौडेल र शर्मा; २०६०, पृ-१२९) । मूलतः ह्रस्व/दिर्घ, इ/ई, उ/ऊ, श/ष/स, व/व, ओ, य/ए, ऋ/रि, क्ष/छे, क्ष्य/छ्य, ड/ञ, ण, न/म, ज्ञ/ग्यँ, शिरबिन्दु/चन्द्रबिन्दु, अजन्त/हलन्त, पदयोग/पदवियोग र विभिन्न लेख्य चिन्हको प्रयोगसँग सम्बन्धी नियमहरूलाई वर्णविन्यासका नियम अर्न्तगत राखिन्छ ।

यस कारण यस अध्ययनमा वर्णविन्यासका क्षेत्रमा हुने विभिन्न अशुद्धिपनलाई हटाई शुद्ध र स्तरीय मानक लेखनमा सहयोग पुऱ्याई भाषालाई उत्कृष्ट बनाउन वर्णविन्यास सम्बन्धी शिक्षण गरिएको छ ।

समस्याकथन

प्रस्तुत शोध प्रस्ताव निम्न लिखित समस्यामा केन्द्रित रहनेछ :

- क) कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीको वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटि कस्तो रहेको छ ?
- ख) विद्यार्थीले वर्णविन्यासमा गर्ने प्रमुख त्रुटिहरूका क्षेत्र के के हुन् ?
- ग) वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटिहरू हटाउन के कस्ता सुझाव दिन सकिन्छ ?

अध्ययनको उद्देश्य

प्रस्तुत शोध प्रस्तावको उद्देश्य निम्न लिखित रहनेछ :

- क) कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूका वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटि पत्ता लगाउनु ।
- ख) विद्यार्थीले वर्णविन्यासमा गर्ने प्रमुख त्रुटिका क्षेत्र पहिचान गर्नु ।
- ग) वर्णविन्यासगत त्रुटिहरूको सुधारका लागि सुझाव दिनु ।

अध्ययनको औचित्य

नेपाली भाषा नेपालको विभिन्न भाषाभाषी नेपालीहरूको माध्यम भाषा हो । बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक एवं भाषा अनेकताका विचमा नेपाली भाषाले सम्पूर्ण जात जाति, धर्म र

संस्कृतिलाई समेटेको छ । नेपालीहरुको साभ्ना सम्प्रेषणको र साभ्ना सम्पर्कको भाषा नेपाली भाषा हो । कथ्य रूपमा व्यक्तिले भाषालाई जसरी प्रयोग गरेपनि लिखित रूपमा भाषिक प्रयोगलाई शुद्ध बनाउन भने वर्णविन्यास सम्बन्धी जानकारी हुनु आवश्यक हुन्छ । भाषा मानिसका अनुभव, अनुभूति र विचारको सम्प्रेषणका निम्ति प्रयोग गरिने सशक्त माध्यम हो । भाषामा आफ्नै प्रकारका भाषिक नियम रहेका हुन्छन् । भाषिक नियमहरुको शुद्ध प्रयोग गरी भाषिक अभिव्यक्तिलाई सशक्त बनाउनु २१ औं शताब्दीको आवश्यकता हो । यसरी भाषा शुद्ध प्रयोग गर्नका लागि वर्णविन्यास सम्बन्धी नियमहरुको जानकारी हुनु आवश्यक छ । वर्णविन्यासका क्षेत्रहरुमा विद्यार्थीहरुले विभिन्न प्रकारका त्रुटिहरु गरेका हुन्छन् । ह्रस्वदीर्घको प्रयोग पदयोग, पदवियोग, चन्द्रबिन्दु, शिरबिन्दु, श, ष, स को प्रयोग, क्ष, छ्यको प्रयोग ज्ञ र ग्यँको प्रयोग, हलन्त, अजन्त आदिको प्रयोगमा विद्यार्थीहरुले त्रुटि गरेको पाइन्छ । यस्ता त्रुटिहरुका पहिचान गर्नका लागि विद्यार्थीहरुको वर्णविन्यास क्षमताको अध्ययन गरिनु औचित्यपूर्ण हुन्छ । वर्णविन्यास क्षमताको अध्ययन गरी विद्यार्थीहरुमा भाषिक सिपको विकास गर्दै उच्च तहका लागि सक्षम र सुयोग्य नागरिक बनाउनु आजको शिक्षाको आवश्यकता हो । यसकारण कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुले गर्ने त्रुटि पहिचान गरी त्रुटिका निराकरण गर्नुपर्ने देखिन्छ । भाषिक सिपलाई उजागर गर्न पनि वर्णविन्यास क्षमताको अध्ययन आवश्यक हुन्छ । भाषिक सिप अन्तर्गत सुनाइ, बोलाइ, पढाइ र लेखाइका विभिन्न माध्यमबाट भाषामा शुद्धता ल्याउनका लागि पनि भाषामा चार वटा सिपमध्ये लेखाइ सिप बढी स्तरीय सिप हो । लेखाइ सिप वर्णविन्याससँग सम्बन्धित भएकाले लेखाइ सिपको विकास गर्न वर्णविन्यास सम्बन्धी अध्ययन हुनु आवश्यक छ ।

वर्णविन्यास सम्बन्धी अध्ययनबाट विद्यार्थीहरुलाई स्वतन्त्र लेखन, अनुच्छेद लेखन, गराइ वर्णविन्यास क्षमता पहिल्याउन विद्यार्थीहरुले गर्ने त्रुटिहरुको पहिचान गरी शिक्षकलाई समस्या निराकरण गर्न सहयोग पुऱ्याउँछ । त्यसका आधारमा पाठ्यक्रम निर्माता र पाठ्यपुस्तक निर्मातालाई विद्यार्थीहरुको उपलब्धि स्तरको आधारमा पाठ्यवस्तु छनौट गर्न सजिलो हुन्छ । पूर्वकार्यमा उल्लेख भए अनुसारका कामले वर्णविन्यास सम्बन्धी सबै समस्या हल गर्न सकेको छैन । यी अध्ययनहरु कुनै एउटा क्षेत्रसँग सीमित समस्या लिई अध्ययन गरिएका छन् । त्यसकारण मैले गर्ने अध्ययनले भ्रपा जिल्लाका विद्यालयमा कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको वर्णविन्यासका समस्याहरु पहिचान गर्ने वा पत्ता लगाउने उद्देश्य राखिएको छ । त्यसैले यो शोधकार्य प्रभावकारी र औचित्यपूर्ण हुनेछ । वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटिहरुको अध्ययन र अवलोकन गरी देखिएका समस्याहरुको समाधान गर्दै विद्यार्थीहरुको वर्णविन्यास क्षमताको अध्ययन औचित्यपूर्ण हुनेछ ।

अध्ययनको सीमा

प्रस्तुत शोधपत्रको शीर्षक भापा जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीको वर्णविन्यास क्षमताको अध्ययन रहेता पनि शोधको प्रयोजन भौगोलिक कठिनाइ, आर्थिक समस्याले गर्दा सबै विद्यार्थीहरूको परीक्षण गर्न असम्भव भएका कारणले प्रस्तुत शोध कार्यलाई निम्न सीमामा सीमाङ्कन गरी अध्ययन विश्लेषण गरिनेछ :

- क) प्रस्तुत शोधपत्रमा भापा जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास क्षमताको अध्ययन गरिनेछ ।
- ख) प्रस्तुत अध्ययनमा भापा जिल्लाका पूर्वी क्षेत्रका ५ वटा सामुदायिक र ५ वटा संस्थागत विद्यालयका १० - १० जना विद्यार्थीको वर्णविन्यास क्षमताको नमुना छनोट गरी अध्ययन गरिनेछ ।
- ग) प्रस्तुत अध्ययनमा ५ वटा विद्यालयका ५० जना नेपाली मातृभाषी विद्यार्थी तथा ५० जना नेपाली विमातृभाषी विद्यार्थी गरी जम्मा १०० जना विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास क्षमताको अध्ययन गरिनेछ र त्यस अध्ययनबाट भापा जिल्ला भरिका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीको वर्णविन्यास क्षमता के कस्तो रहेको छ भन्ने निष्कर्ष निकालिनेछ ।
- घ) प्रस्तुत अध्ययनमा सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थी तथा नेपाली मातृभाषी र दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली अध्ययन गर्ने विद्यार्थीको वर्णविन्यास क्षमताको तुलनात्मक अध्ययन गरिने छ ।
- ड) यस कार्यका लागि निम्नलिखित विद्यालयहरू छनोट गरिएका छन् ।

क) श्री शनिश्चरे उच्च माध्यमिक विद्यालय	शनि अर्जुन	१ भापा
ख) श्री अर्जुनधारा सं. आदर्श माध्यमिक विद्यालय	अर्जुनधारा	४ भापा
ग) श्री कालिस्थान माध्यमिक विद्यालय	शनि अर्जुन	७ भापा
घ) श्री आर्दश उच्च माध्यमिक विद्यालय	बुधबारे	४ भापा
ड) श्री बुद्ध आर्दश उच्च माध्यमिक विद्यालय	बुधबारे	६ भापा
च) श्री कालिका शिशु शदन इङ्ग्लिस स्कूल	शनिश्चरे	४ भापा
छ) श्री रूपरत्न मेमोरियल बोर्डिङ्ग स्कूल	शनिअर्जुन	२ भापा
ज) श्री प्रगति अंग्रेजी माध्यमिक विद्यालय	शनिश्चरे	९ भापा
झ) श्री स्वस्तिका शिशु सदन	शनिअर्जुन	१ भापा
ञ) श्री सीर्जना अंग्रेजि माध्यमिक विद्यालय	शनिश्चरे	३ भापा

अध्याय दुई

पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक अवधारणा

अनुसन्धानका क्रममा सम्बन्धित विषयमा त्यसअघि सम्पन्न गरिएका कार्यहरूको व्यवस्थित रूपमा अध्ययन गरी ती सबै कार्यको क्रमबद्ध समीक्षा गर्नु नै पूर्वकार्यको समीक्षा हो (बन्धु, २०६५:२८) । पूर्वकार्यको समीक्षा गर्नाले सम्बन्धित विषयमा के-कति अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रकाशन कार्य भएका छन् भन्ने कार्यको जानकारी प्राप्त हुन्छ । यसलाई पूर्वकार्यको खोज भनिन्छ (ओझा र गिरी, २०५८:५३) । पूर्वकार्यको समीक्षाले समस्याको विशिष्टीकरण गर्न सैद्धान्तिक पृष्ठभूमि तयार गर्न अध्ययनको क्षेत्र निर्धारण गर्न र व्याख्या गर्न सजिलो हुन्छ । यस कार्यको अनुसन्धानले अध्ययन गर्न लागेको कार्य स्पष्ट हुन्छ । पूर्वकार्यको समीक्षाबाट अनुसन्धान कर्तालाई धेरै ज्ञान हासिल गर्न सजिलो हुन्छ । त्यसैले वर्णविन्यास सम्बन्धी भएका केही अनुसन्धानात्मक पूर्वकार्यहरूलाई निम्न लिखित अनुसार समीक्षा गरिएको छ :

सापकोटा (बेल्वासे) (२०५५) द्वारा 'कक्षा ७ पूरा गरेका विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटिहरूको विश्लेषण' शीर्षकमा शोध कार्य गरिएको छ । उक्त शोध पत्रको मुख्य उद्देश्य कक्षा सात उत्तीर्ण गरेका विद्यार्थीहरूको नेपाली भाषाको प्रयोगमा वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटि पहिल्याउनु, त्रुटिहरूको वर्गीकरण गर्नु र त्रुटिहरूको निराकरणका लागि सहयोग पुऱ्याउनु तथा सम्भाव्य उपायको समेत सुझाव पेस गर्नु रहेको छ ।

उक्त अध्ययनका लागि काठमाडौं जिल्लाका साधारण र निजी २-२ गरी ४ विद्यालयका १५-१५ गरी जम्मा ६० जना विद्यार्थीहरूलाई समावेश गराइएको पाइयो । यसमा सम्भावित त्रुटि हुने खालका १०० वटा शब्दहरूको सूची पठित पुस्तकबाट गद्यात्मक अनुच्छेद एक र स्वतन्त्र लेखनका लागि 'पानी' शीर्षकको निबन्ध एक दिइएको थियो । विद्यार्थीले श्रुतिलेखन र स्वतन्त्र रचनामा गरेका त्रुटिलाई एकै ठाउँमा राखी समग्र रूपमा तिनको वर्णन गरेको पाइयो ।

उक्त अध्ययन पश्चात ह्रस्वदीर्घमा शब्दादिमा शतप्रतिशत शब्द मध्यमा ९५ प्रतिशत र शब्द अन्त्यमा ५० प्रतिशत त्रुटि गरेको पाइएको छ । सर्वनामको तुलनामा नामशब्दमा ३वढी त्रुटि भएको देखिन्छ । वर्णविन्यास सम्बन्धी धेरै क्षेत्रमा त्रुटि देखिएतापनि विशेषतः ह्रस्वदीर्घमा बढी र क्ष र ज्ञ सम्बन्धी त्रुटि बढी भएको देखाइएको छ । दुवै विद्यालयको तुलनात्मक त्रुटि उही-उही क्षेत्रमा वा शब्दमा त्रुटि पाइएको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

कोइराला (२०५६) द्वारा त्रि.वि.को शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत गरिएको 'कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटिहरूको विश्लेषण' शीर्षक स्नातकोत्तर शोध कार्यमा वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटि हेर्ने उद्देश्य रहेको छ । यस शोधकार्यमा अनुसन्धेय विधि रहेको

पाइन्छ । यस शोधकार्यबाट विद्यार्थीहरूले लेख्य चिन्हहरूको उचित प्रयोग नगर्नाले नेपाली भाषामा त्रुटि हुन पुगेको र विद्यार्थीहरूमा लेख्य चिन्ह सम्बन्धी जानकारीको कमी भएको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

त्रि.वि.को शिक्षाशास्त्र संकाय अन्तर्गत शिवाकोटी (२०५८) द्वारा तयार गरिएको 'माध्यमिक तहमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूले वर्णविन्यासमा गर्ने त्रुटि विश्लेषण : एक अध्ययन' शीर्षक स्नातकोत्तर शोधपत्रमा लेख्य चिन्ह सम्बन्धी त्रुटिहरू पहिल्याउने क्रममा योजक चिन्ह, प्रश्न चिन्ह आदिका त्रुटिहरू पहिल्याउने उद्देश्य निर्धारण गरिएको पाइन्छ । यस शोधकार्यमा नमुना छनोट विधि उपयोग गरी अध्ययन गरिएको छ । यस अध्ययनबाट सबैभन्दा बढी त्रुटि पूर्णविराम चिन्हको प्रयोगमा देखिएको कुरा पुष्टि भएको छ । यस अनुसन्धानबाट ५१ प्रतिशत त्रुटि पूर्णविराम चिन्हको प्रयोगमा र २६ प्रतिशत त्रुटि प्रश्न चिन्हको प्रयोगमा भएको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

के.सी. (२०६०) द्वारा त्रि.वि.को शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत तयार गरिएको 'कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले नेपाली विराम चिन्हको प्रयोगमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षक स्नातकोत्तर शोधपत्रमा कक्षाका विद्यार्थीहरूमा पाठ्यक्रमले तोकेका विराम चिन्हहरूको सैद्धान्तिक ज्ञान तथा क्षमता पहिल्याउने उद्देश्य रहेको पाइन्छ । त्यस्तै अध्ययन विधिका रूपमा काठमाडौंको कीर्तिपुरका ग्रामीण तथा नगर क्षेत्रका संस्थागत र सार्वजनिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको विराम चिन्हको प्रयोग क्षमता अध्ययन गरी प्राथमिक स्रोतका सामग्री सङ्कलन गरी अध्ययन गरिएको पाइन्छ । त्यस्तै उनीहरूको प्रयोग क्षमता मध्यमान भन्दा ५० प्रतिशत माथि र मुनि बराबर नदेखिएकाले सन्तोषजनक नभएको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

त्रि.वि. शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत न्यौपाने (२०६३) द्वारा तयार गरिएको 'कैलाली जिल्लाका कक्षा १० मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षक स्नातकोत्तर शोधपत्रमा ६० जना विद्यार्थीहरूमा गरिएको उक्त अनुसन्धान वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटि पहिचान गर्नु उद्देश्य रहेको पाइन्छ । उक्त अध्ययनबाट प्राप्त निष्कर्षहरूमा ह्रस्वदीर्घ सम्बन्धी ५२ प्रतिशत त्रुटि गरेको पाइन्छ । अधिकांश विद्यार्थीहरूले श र ष को सट्टा स को प्रयोग गरेर त्रुटि गरेको र व र व सम्बन्धी लेखनमा प्रायः समान त्रुटि गरेको पाइन्छ । हलन्त, अजन्त, र शिरबिन्दु, चन्द्रबिन्दु सम्बन्धी पनि त्रुटिरहित विद्यार्थी नपाइएको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

श्रेष्ठ (२०६५) द्वारा तयार पारिएको 'कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास क्षमताको अध्ययन' शीर्षक स्नातकोत्तर शोधपत्रमा ६० जना विद्यार्थीहरूमा गरिएको उक्त अनुसन्धानमा वर्णविन्यास सम्बन्धी क्षमता पहिचान गर्नु उद्देश्य रहेको पाइन्छ । ह्रस्व-दीर्घ सम्बन्धी त्रुटिलाई हेर्दा शब्दादि, शब्दमध्य र शब्दान्तमा त्रुटिको अनुपात फरक-फरक भएको पाइएको देखाइएको छ । ह्रस्वदीर्घ सम्बन्धी त्रुटिको विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा बढी त्रुटि शब्दान्तमा

ह्रस्व लेखनपूर्ने शब्दमा गरेका छन् । शब्दादिमा र शब्दमध्यमा कम त्रुटि गरेको पाइयो भनिएको छ । पदयोगका तुलनामा पदवियोगमा बढी त्रुटि गरेको निष्कर्ष निकालिएको छ । 'श' भन्दा पनि बढी 'ष' लेखनमा विद्यार्थीहरूले बढी त्रुटि गरेको कुरा अध्ययनले देखाएको छ । 'ए' को प्रयोगमा भन्दा 'य'को प्रयोगमा त्रुटि गर्ने विद्यार्थीहरूको संख्या बढी देखिएको उल्लेख छ । 'ज्ञ' र 'ग्यँ' मा भने विद्यार्थीहरूले कम त्रुटि गरेको कुरा देखाइएको छ । विद्यार्थीहरूको 'रि' लेखन क्षमता 'ऋ' लेखन क्षमता भन्दा राम्रो रहेको पाइन्छ । समग्रमा कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास प्रयोग क्षमता सन्तोषजनक रहेको निष्कर्ष अध्ययनबाट निकालिएको छ ।

भट्टराई (२०६९) द्वारा तयार गरिएको 'कक्षा दसमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास क्षमताको अध्ययन' शीर्षक स्नातकोत्तर शोधपत्रमा विद्यार्थीहरूले शब्दादीमा ह्रस्वको तुलनामा शब्दादि दीर्घमा बढी त्रुटि गरेको पाइयो । शब्दमध्ये ह्रस्वको तुलनामा शब्दमध्य दीर्घमा बढी त्रुटि गरेको पाइएको छ । त्यसैगरी 'ग्यँ' को प्रयोगमा 'ज्ञ' लेखेर पनि धेरै विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेको देखाइएको छ । 'ऋ' को प्रयोगमा 'रि' लेखेर पनि धेरै त्रुटि गरेको पाइएको छ । शिरविन्दुको प्रयोग गर्नु पर्नेमा नगरी २२ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने ४२ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले चन्द्रविन्दुको प्रयोग नगरी अशुद्ध लेखेका छन् । यसरी हेर्दा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरू भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरू शिरविन्दु र चन्द्रविन्दुको प्रयोगमा कमजोर रहेको कुरा निष्कर्ष निकालिएको छ ।

अध्ययनमा पूर्वकार्यको उपयोगिता

कुनै पनि कार्य गनुभन्दा पहिला त्यससम्बन्धी के-कस्ता र के कति काम भएका छन् अनि के गर्न बाँकी छ भन्ने कुरा बुझ्न आवश्यक हुन्छ । पहिला गरिएका कार्यका आधारमा अधि बहनका लागि बाटो स्पष्ट हुने भएकाले कुनै पनि अनुसन्धानमा पूर्वकार्यको समीक्षा आवश्यक र उपयोगी हुन्छ । माथि २.१ मा गरिएको पूर्वकार्यको समीक्षाबाट प्रस्तावित शोधकार्यका लागि उपर्युक्त पूर्वाध्ययनहरू मार्गनिर्देशनका रूपमा अत्यन्त उपयोगी रहेका छन् । उक्त पूर्वाध्ययनमा माध्यमिक तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यासमा हुने त्रुटिको अध्ययन भएको पाइयो । त्यसै गरी कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको लेखनमा चिन्ह प्रयोग तथा वर्णविन्यास क्षमताको पनि अध्ययन भएको पाइयो । भूपा जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास क्षमताको भने अध्ययन भएको पाइएन । अतः प्रस्तावित अनुसन्धान भूपा जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास क्षमताको अध्ययनमा केन्द्रित रहने छ ।

यस पूर्वकार्यको अध्ययनले प्रस्तावित शोधकार्यका लागि सैद्धान्तिक अवधारणा तयार गर्न उपयुक्त विधि तय गर्न र भूपा जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीको वर्णविन्यास

क्षमताको अध्ययन गर्न पूर्वाधारका रूपमा सहयोग पुग्ने हुनाले यस अध्ययनमा उक्त पूर्वकार्यको समीक्षा उपयोगी बनेको छ ।

सैद्धान्तिक अवधारणा

नेपाली भाषा शिक्षणका प्रसङ्गमा त्रुटिविश्लेषण भर्खरै चर्चित हुन थालेको विषय हो । भाषा शिक्षणमा यसको महत्त्व सन् १९७० पछि बढ्न थालेको देखिन्छ । त्रुटिको स्वरूप, यसको शैक्षणिक उपादेयता भाषा शिक्षणका सन्दर्भमा निकै महत्त्वपूर्ण रहेको देखिन्छ । भाषा शिक्षण त्यसै पनि जटिल विषय हो । यसलाई त्रुटिरहित ढङ्गले शिक्षण गर्नु निकै चुनौतीपूर्ण नै भएको देखिन्छ । भाषा सिक्नु र सिकाउनु कठिन कार्य हो । भाषा सिक्ने क्रममा सिकारुले क्षेत्रमा के कति त्रुटि गर्छन् र त्यो त्रुटि किन गयो ? भनी पत्ता लगाई निराकरणात्मक ढङ्ग सिकाउने वा शिक्षण गर्ने कार्य गर्नु पर्छ भन्ने मान्यता स्वरूप त्रुटि गर्छ र त्यो त्रुटिकिन गयो भनी पत्ता लगाई निराकरणात्मक ढङ्गले सिकाउने वा शिक्षण गर्ने कार्य गर्नुपर्छ भन्ने मान्यता स्वरूप त्रुटि विश्लेषणको अवधारणा आएको हो । शिक्षार्थीहरूमा सिकाइको प्रक्रिया कसरी चल्छ, सो जान्न उनीहरूले सिक्दै गरेको भाषामा पाइने त्रुटिहरूको अध्ययन महत्त्वपूर्ण हुन्छ (अधिकारी, २०५६, पृ-१३०) । शिक्षार्थीहरूले सिकाइका क्रममा गर्ने त्रुटिहरू भाषाको वर्णविन्यास, वाक्यगठन, व्याकरण लेखन, पठन र उच्चारण आदि विभिन्न भाषिक सिकाइमा हुने गर्दछन् ।

वर्णविन्यास लिखित भाषासँग सम्बन्धित भएकाले यसमा विद्यार्थीहरूले गर्ने गल्तीहरूलाई पहिचान गरी सही ढङ्गबाट शिक्षण गरिनु आवश्यक देखिन्छ । मौखिक भाषालाई लिखित भाषामा व्यक्त गर्न उच्चार्य वर्णहरूका सट्टा लिपिचिन्हको उपयोग गरिन्छन् । लिखित भाषामा यिनै लिपि चिन्हहरूलाई उच्चार्य वर्णहरूको प्रतिनिधि मानिने हुनाले लेख्य रूपमा वर्णहरूको विन्यास वा रखाइक्रमलाई जनाउँछ । यसरी लिखित रूपमा लेख्य चिन्हहरूको रखाइक्रम नै वर्णविन्यास हो । यसलाई हिज्जे पनि भनिन्छ । वर्णविन्यास लिखित भाषासँग सम्बन्धित भएकाले यसमा विद्यार्थीहरूले गर्ने गल्तीहरूलाई पहिचान गरी सही ढङ्गबाट शिक्षण गरिनु आवश्यक देखिन्छ । वर्णविन्यास अन्तर्गत पर्ने ह्रस्व/दीर्घ, हलन्त/अजन्त, (स्वरान्त/व्यञ्जनान्त) शिरबिन्दु/चन्द्रबिन्दु, पदयोग/पदवियोग लेख्य चिन्हहरूको प्रयोग आदि सम्बन्धी गर्ने गल्तीहरूलाई नै वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटि मानिन्छ ।

वर्णहरूको रखाइक्रम नै वर्णविन्यास हो । त्यसैले वर्णविन्यास लेख्य भाषासँग सम्बन्धित हुन्छ । लेख्य भाषा मानक भाषा भएकाले लेख्य भाषामा प्रयोग हुने वर्णविन्यास सम्बन्धी नियमलाई ध्यान दिई वर्णविन्यासका क्षेत्रमा भएका गल्ती न्यूनीकरण गर्दै जानु पर्छ । वर्णविन्यासका क्षेत्रमा भएका कमी कमजोरी औल्याई शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न यसले सहयोग

पुऱ्याउँछ । वर्णको प्रयोगमा भएको त्रुटिको स्रोत पहिल्याउन विद्यार्थीहरूलाई शुद्ध लेखनमा सक्रिय गराउन र भए गरेका त्रुटिलाई कम गराउन वर्णविन्यासका महत्त्व रहेको हुन्छ । नेपाली भाषामा वर्णहरूलाई उचित र सही किसिमले प्रयोग गरिएन भने त्यसले भाषालाई अशुद्ध बनाउँछ । त्यसैले वर्णविन्यासको नियमहरूको प्रयोग गरी भाषामा स्तरीयता ल्याउनु जरुरी हुन्छ । बोलाइ अनुसार लेखाइ फरक हुने भएकाले वर्णविन्यासका क्षेत्रमा विभिन्न प्रकारका त्रुटिहरू हुने गर्दछन् । ती त्रुटिहरूको निराकरण गर्न वर्णविन्यास सम्बन्धी अध्ययनले सहयोग पुऱ्याउँछ । भाषामा सुनाइ, बोलाइ, पढाइ, र लेखाइ सिपको विकास हुने भएकाले लेखाइ सिपको विकास गर्न लेखाइमा अत्यधिक ज्ञान लिनु र दिनु तथा अभ्यास गर्नु अति आवश्यक छ । वर्णविन्यास लेखनका क्रममा त्यस्ता ठाउँमा बढी गल्ती हुन्छ, जहाँ मौखिक उच्चारण र लिखित विन्यासमा फरक हुन्छ । लेखनका क्रममा विद्यार्थीहरूले वर्णहरूको विन्यासमा र ह्रस्व दीर्घ सम्बन्धी गल्ती गरेको पाइन्छ । त्यसैगरी विद्यार्थीहरूले 'श' को प्रयोग गर्नुपर्ने ठाउँमा 'स' अथवा 'ष' को प्रयोग गर्नु, 'क्ष' को ठाउँ 'छे/क्ष्य' को प्रयोग गर्नु, 'ब' को प्रयोग गर्नुपर्ने ठाउँमा 'व/ओ' को प्रयोग गर्नु, 'ज्ञ' को सट्टा 'ग्यँ' को प्रयोग गर्नु शिरबिन्दुको सट्टामा चन्द्रबिन्दुको प्रयोग गर्नु, हलन्तको सट्टा अजन्तको प्रयोग गर्नु पदयोग गर्नुपर्ने ठाउँ पदवियोग गर्नु वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटि नै हुन् । अजन्तमा हलन्त, पदवियोगमा पदयोग 'व' को ठाउँमा 'ब' आदि । यसरी विद्यार्थीहरूले वर्णविन्यासका कुन क्षेत्रमा के कति र कस्ता प्रकारका त्रुटि गर्छन् भन्ने कुरा पत्ता लगाउन, वर्णविन्यासका क्षेत्रमा हुने त्रुटिलाई निराकरण गर्न वर्णविन्यास सम्बन्धी अध्यापन गरिनु आवश्यक हुन्छ । वर्णविन्यास सम्बन्धी प्रमुख त्रुटिक क्षेत्रहरू निम्नानुसार छन् :

ह्रस्वदीर्घको प्रयोग

य र ए को प्रयोग

श, ष, सको प्रयोग

ब र व को प्रयोग

ऋ र रि, क्ष र छ्य, ज्ञ र ग्यँको प्रयोग

हलन्त र अजन्तको प्रयोग

शिरबिन्दु र चन्द्रबिन्दुको प्रयोग

पदयोग र पदवियोगको प्रयोग

भाषा विचार विनिमयको साधन हो । यो मानव जीवनका लागि अपरिहार्य रहेको छ र यसका मूलतः कथ्य र लेख्य रूपमा प्रयोग हुँदै आएका छन् । यिनै दुई रूप मध्ये लेख्य रूप दृश्य रूपमा देखा परी पाठ्य रूप प्रयोग हुन्छ । श्रव्य रूपमा रहेका उच्चार्य वाक् ध्वनिलाई लिपिगत गरी ध्वनिको प्रतीकका रूपमा लिपिचिन्हलाई राखिएको हुन्छ । यसलाई वर्ण वा अक्षर भनिन्छ ।

वर्णविन्यास भन्नाले लेख्य रूपमा वर्णहरूको विन्यास वा रखाइक्रमलाई जनाउँछ । लिखित रूपमा लेख्य चिन्हहरू वा वर्णहरूको उचित रखाइक्रम नै वर्णविन्यास हो ।

वर्णविन्यासलाई अर्को शब्दमा लिपि विन्यास पनि भनिन्छ (शर्मा र पौडेल, २०६०, पृ-१२९) । वर्णविन्यासकै पर्यायवाची शब्दका रूपमा 'हिज्जे' र वर्तनी शब्द पनि प्रचलित छन् (शर्मा र पौडेल, २०६०, पृ-१२९) । वर्णविन्यास लेख्य प्रक्रिया हो र लेख्य भाषामा प्रयोग हुने शुद्ध, स्पष्ट, स्तरयुक्त लिपिस्वरूप हो । (शर्मा र पौडेल, २०६०, पृ-१२९) । लेख्य भाषामा विचारको सुस्पष्ट एवम् प्रौढ अभिव्यक्तिका लागि परिष्कृत एवम् शुद्ध भाषाको आवश्यकता पर्दछ (शर्मा र पौडेल, २०६०, पृ-१२९) । लेख्य भाषामा प्रयोग हुने वर्णलाई शुद्धताका साथ राखिने कार्यलाई वर्णविन्यास भनिन्छ (लामिछाने, २०६७, पृ-१५७) ।

अध्ययनम सैद्धान्तिक अवधारणात्मक अन्तःसम्बन्ध

वर्णविन्यास भाषाको लेख्य प्रक्रियासँग सम्बन्धीत छ । लेख्य भाषामा प्रयोग हुने शुद्ध, स्पष्ट र स्तरयुक्त लिपि स्वरूप हो । लेखाइ बोलाइकै प्रतिरूप भए पनि कतिपय परिस्थिति र प्रयोगहरू हुन्छन् जहाँ जस्तो बोलिन्छ त्यस्तै नलेखिने र जस्तो लेखिन्छ त्यस्तो नबोलिने विविध प्रसङ्गहरू पनि रहन्छन् । यसका साथै बोलाइमा भाषिका र व्यक्तिभाषाका विविधताका कारणले हुने अनेकतालाई हटाई लेखाइमा एक रूपता, मानकीयता र सुस्पष्टता ल्याउन वर्णविन्यास शिक्षण महत्वपूर्ण हुन्छ । विद्यार्थीहरू मौखिक उच्चारण र लिखित विन्यासमा भिन्नता हुने ठाउँमा बढी गल्ती गर्छन् । उनीहरूले खास गरी संस्कृत तत्सम वर्णविन्यासमा र ह्रस्व दीर्घ सम्बन्धी मात्रामा बढी गल्ती गरेको देखिन्छ ।

यसरी यस शोधकार्यमा कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास क्षमताको अध्ययन मार्फत विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास सम्बन्धी क्षमतालाई सुष्म ढंगबाट पहिल्याई विद्यार्थीहरूको लेखाइलाई स्तरयुक्त र शुद्धरूप प्रदान गर्नका लागि सैद्धान्तिक अवधारणासँग अन्तरसम्बन्ध गराई यस शोधकार्य सम्पन्न गरिएको छ ।

अध्याय तिन
विधि तथा अध्ययनको प्रक्रिया
अध्ययन ढाँचा

कुनै पनि कार्य गर्नका लागि योजना निर्माण गर्न आवश्यक छ । योजनाबद्ध कार्यले नै एउटा ठोस निष्कर्षमा पुग्नलाई सहयोग मिल्दछ । यसरी योजना निर्माण पश्चात निश्चित प्रक्रिया र विधिहरु अपनाउनु अपरिहार्य छ । अतः यस अनुसन्धानका लागि पनि निश्चित प्रक्रिया र विधिहरु अपनाइएका छन् ।

कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको वर्णविन्यास क्षमता पहिचान गर्नु नै यस अध्ययनको विषय भएकाले क्षेत्रीय अध्ययन विधि र नमुना सर्वेक्षण विधिलाई महत्त्व दिईएको छ ।

जनसङ्ख्या र नमुना छनोटको प्रक्रिया

कुनै पनि कुराको अध्ययन विश्लेषण गर्दा त्यसका लागि जनसङ्ख्याको आवश्यकता पर्दछ । प्रस्तुत अध्ययन कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको वर्णविन्यासगत त्रुटि पहिल्याउने कुरामा मात्र केन्द्रित छ । नेपाल अधिराज्यभरका कक्षा नौमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरु यस अध्ययनसँग सम्बन्धित जनसङ्ख्या हो तर कक्षा नौका सबै विद्यार्थीलाई लिएर अध्ययन गर्न सम्भव हुँदैन । भ्वापा जिल्ला भरिका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थी सबैको अध्ययन गर्न समेत असम्भव भएकाले सबै कक्षा नौका विद्यार्थी यस अनुसन्धामा छनौट गरिएका विद्यार्थी नै नमुना जनसङ्ख्या भए तापनि शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा भ्वापा जिल्लाका सामुदायिक र संस्थागत गरी १० वटा विद्यालयमा अध्ययन गरी १०० जना विद्यार्थीलाई जनसङ्ख्याका रूपमा लिइएको छ । यसमा सार्वजनिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरु ५० जना र संस्थागत विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरु ५० जना समावेश गरिएको छ । प्रस्तुत अध्ययन वर्णविन्यासगत त्रुटि पहिल्याउने कुरामा केन्द्रित रहेकाले उक्त तथ्यलाई महत्त्व दिई निष्कर्ष निकालिएको छ ।

नमुना जनसङ्ख्याको रूपमा छनौट गरिएका सम्बन्धित क्षेत्रमा गएर अध्ययन गर्ने काम नमुना सर्वेक्षण विधिमा गरिएको छ । यस विधिमा सम्पूर्ण जनसङ्ख्यालाई लिन मुस्किल पर्ने हुनाले सम्पूर्ण जनसङ्ख्याको प्रतिनिधित्व नमुना जनसङ्ख्याबाट गराइएको छ । यस विधिमा सबै भन्दा बढी तथ्याङ्क सङ्कलनलाई जोड दिएको छ । आफूले छनौट गरिका १० वटा विद्यालयमा गई कक्षा नौमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरुलाई लक्षित गर्दै एउटा विद्यालयका १० जना विद्यार्थी छनौट गरिएको छ ।

तथ्याङ्क सङ्कलन

तथ्याङ्क संकलनक निम्न लिखित प्रक्रिया अनुसार विभिन्न स्रोतको माध्यमबाट सामग्री निर्माण गरिएको छ ।

प्राथमिक स्रोत

यस स्रोत अर्न्तगत लेखाइ सिसपसँग सम्बन्धित रहेर श्रुति लेखन, स्वतन्त्र लेखन र निर्देशित लेखन गर्न लगाइने छ । वर्णविन्यासका माध्यमबाट कुनै तिनवटा स्वतन्त्र शीर्षक दिई कुनै एउटा शीर्षकमा लेख्न लगाइने छ । जसमा पदयोग/पदवियोग, हलन्त/अजन्त, शिरबिन्दु/चन्द्रबिन्दु, श/ष/स को प्रयोग आदिलाई समेट्ने गरी सय शब्द नघटाई निबन्ध लेख्न लगाइने छ । त्यसरी प्रयोगात्मक परीक्षा लिइएका सामग्री नै विश्लेषण गर्ने प्राथमिक स्रोतबाट प्राप्त सामग्रीहरू हुन् ।

द्वितीयक स्रोत

वर्णविन्यास सम्बन्धी भएका पत्रपत्रिका, पुस्तकहरू, अध्ययन प्रतिवेदन, पूर्वकार्य रूपमा लेखिएका शोधपत्रहरू आदि द्वितीयक स्रोतका रूपमा रहेका छन् । यिनै स्रोतबाट प्राप्त सामग्रीहरूलाई द्वितीयक स्रोतबाट प्राप्त सामग्रीहरू हुन् ।

तथ्याङ्क सङ्कलनका प्रक्रियाहरू

यो अनुसन्धान कार्यमा निम्न लिखित प्रकारका अनुसन्धान सामग्रीहरू प्रयोग गरिने छ ।

प्रश्नावली

अध्ययनको उद्देश्य पूरा गर्न तयार पारिएका प्रश्नावलीका आधारमा नमुना छनोटमा परेका १० वटा विद्यालयका १०० जना विद्यार्थीलाई परीक्षण गरिने छ । विद्यार्थीलाई श्रुतिलेखन, निर्देशित लेखन र स्वतन्त्र लेखनका लागि छुट्टा-छुट्टै उत्तर पुस्तिका दिइने छ । श्रुति लेखन शीर्षकमा लेख्न लगाइने छ ।

परीक्षण र तालिकीकरण

विद्यार्थीहरूले प्रश्नावली कार्य पश्चात उत्तर कुञ्जिका तयार पारी उत्तर पुस्तिकाहरूको जाँच गरिने छ र विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास सम्बन्धी क्षमता अध्ययन भएकाले त्यसै अनुरूपको उत्तरपुस्तिका परिक्षण गरिने छ । वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटि हुने क्षेत्रमा ह्रस्वदीर्घ, पदयोग/पदवियोग, हलन्त/अजन्त, शिरबिन्दु/चन्द्रबिन्दु, श/ष/स को प्रयोग आदि क्षेत्रमा कुनमा बढी त्रुटि गर्छन् र कुन क्षेत्रमा सबैभन्दा कम त्रुटि गर्छन् त्यसको परिक्षण गरि सबै भन्दा त्रुटि

हुने क्षेत्रलाई छुट्टै तालिकिकरण गरिने छ र सबै भन्दा कम त्रुटिहुने क्षेत्रलाई छुट्टै तालिकीकरण गरिने छ ।

तथ्याङ्क विश्लेषण

अध्ययनका क्रममा सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको छुट्टा-छुट्टै उत्तर पुस्तिका जाँच गरिनेछ । सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले वर्णविन्यासको कुन क्षेत्रमा बढी र कम त्रुटि गरे विश्लेषण गरिने छ । त्यस्तै संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले कुनमा बढी र कम त्रुटि गरे तुलनात्मक विश्लेषण गरिने छ ।

अध्याय चार

भापा जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास क्षमताको विश्लेषण

वर्णविन्यास र कक्षा नौ

भाषाको सबैभन्दा पहिलो एकाइ 'वर्ण' भएकाले वर्णको शुद्धता विना शब्द पद वा वाक्यस्तरमा शुद्धता आउन सक्दैन । विद्यार्थीहरू जुनसुकै तहमा भए पनि सबै भन्दा बढी त्रुटि गर्ने ठाउँ भनेकै वर्णविन्यास क्षेत्र हो । त्यसमा पनि मौखिक भाषा र लिखित भाषाका बिच उच्चारणगत अवस्था एउटै र लेखनगत अवस्था फरक भएको ठाउँ हो । भाषाको जन्म र विकाससँगै आफ्नो परम्पराका रूपमा वर्णविन्यासलाई समेत जन्माएको हुन्छ । कक्षा ९ भनेको उच्च शिक्षाका लागि मार्गनिर्देश गर्ने आधार कक्षा हो । यस कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको लेखन क्षमतालाई हेर्दा वर्णविन्यासका विभिन्न ठाउँहरू जस्तै ह्रस्व दीर्घ, हलन्त, अजन्त श, ष, स, व, य, ए, चन्द्रविन्दु (॰), शिरविन्दु (˙), पदयोग पदवियोग, ज्ञ, ग्यँ, क्ष, छ्य, ऋ, रि आदि ठाउँमा त्रुटि गरेको पाइयो । 'श' लेख्ने ठाउँमा 'स' अथवा 'ष' 'स' लेख्ने ठाउँमा 'श', शब्दको आदि, मध्य र अन्त्यमा पनि ह्रस्व दीर्घ सम्बन्धी त्रुटि गरेको पाइयो । यस अध्ययनका आधारमा विद्यार्थीहरूले वर्णविन्यासका विभिन्न क्षेत्रहरूमा त्रुटि गरेको पाइयो । यहाँ भापा जिल्लाका ३ वटा सामुदायिक र ३ वटा संस्थागत विद्यालयका ६० जना विद्यार्थीमा स्वतन्त्र लेखन, अनुलेखन, श्रुतिलेखन, र वस्तुगत प्रस्नावलीमा गरेका त्रुटिका आधारमा अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ ।

ह्रस्वदीर्घ सम्बन्धी त्रुटि

माध्यमिक तह कक्षा ९ का विद्यार्थीहरूले सबैभन्दा बढी त्रुटि गर्ने क्षेत्र दीर्घ, ष, ग्यँ, पदयोग, चन्द्रविन्दु, हलन्त, नै रहेको कुरा पूर्ण अध्ययन र तथ्याङ्कबाट पुष्टि हुन्छ । दीर्घमा विद्यार्थीहरूले शब्दको आदि मध्य र अन्त्यमा दीर्घ हुने ठाउँमा ह्रस्व लेखी शब्दको अर्थमा समेत समस्या सिर्जना गरेको पाइयो । 'ष' को प्रयोगमा विद्यार्थीहरूले 'श' र 'स' को प्रयोगमा 'श' गरेको पाइयो । ग्यँ को प्रयोगमा विद्यार्थीहरूले 'ज्ञ' को प्रयोग बढी गरेको पाइयो । पदवियोगको प्रयोगमा विद्यार्थीहरूले पदयोग गरेको पाइयो । चन्द्रविन्दुको प्रयोगमा चन्द्रविन्दुको प्रयोग नगरेको पाइयो । विद्यार्थीहरूको शुद्ध लेखन क्षमता कमजोर रहेको पाइयो । लामो समयसम्म उच्चारण हुने दीर्घ हो सम्बन्धी फरकलाई निम्नानुसार देखाई विश्लेषण गरिएको हो ।

तालिका नं. ४.१ : ह्रस्वदीर्घको स्थिति

ह्रस्व	दीर्घ
बाइमात्रा	तल्कुरे
इ/ि	उ/ु
ककि	कु

यस्ता श्रुतिसम भिन्न प्रयोग र अर्थ हुने वर्णमा विद्यार्थीहरूले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

शब्दादिमा ह्रस्व प्रयोगमा त्रुटि

विद्यार्थीहरूको लेखन अभिव्यक्ति क्षमता पहिल्याउने क्रममा स्वतन्त्र लेखन, सही उत्तरमा रेजा चिन्ह लगाउने र शुद्ध गरी सार्न लगाइएको थियो । कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले ह्रस्व र दीर्घ दुवैमा वर्णविन्यास सम्बन्धी गल्ती गरेको देखिएको छ । शब्दको प्रयोग गर्दा ह्रस्व लेखिने ठाउँमा दीर्घ र दीर्घ लेखिने ठाउँमा ह्रस्व लेखेर त्रुटि गरेको पाइयो । शब्दादिमा ह्रस्व लेखनमा विद्यार्थीहरूले गरेको त्रुटिलाई तलको तालिकाद्वारा देखाइएको छ । यस क्रममा निम्नलिखित शुद्ध र अशुद्ध शब्द दिएर शुद्ध रूपमा रेजा चिन्ह प्रयोग गर्न रश्रुति लेखनको शुद्ध रूप लेख्न लगाउँदा वा सच्याउन लगाउँदा तलको अवस्था देखिएको छ ।

तालिका नं. ४.२ : शब्दादिमा ह्रस्व प्रयोग त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
कीताब	०	किताब	१००
वीश्व	१	विश्व	९९
कूलो	०	कुलो	१००
पूजारी	१३	पुजारी	८७
मूजुर	२०	मुजुर	८०
ईखालु	९	इखालु	९१
कीसान	१२	किसान	८८
मूस्कील	०	मुस्किल	१००
दीयालो	३	दियालो	९७
कूहिरो	१	कुहिरो	९९
छीटो	३	छिटो	९७

माथिको तालिकाको आधारमा शब्दादिमा ह्रस्व ६% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ९४% विद्यार्थीले शुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको शब्दादिमा ह्रस्व लेखन क्षमता उच्च रहेको पाइन्छ ।

शब्दादि दीर्घ प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली भाषामा ह्रस्व र दीर्घ सम्बन्धी आ-आफ्नै नियमहरू रहेका छन् । विद्यार्थीहरूले शब्दादिमा ह्रस्वमा मात्र नभएर दीर्घमा पनि त्रुटि गर्छन् । विद्यार्थीहरूमा शब्दादिमा दीर्घ सम्बन्धी ज्ञानको अभावमा धेरै त्रुटि गर्दछन् । शब्दादिमा दीर्घ लेखनमा विद्यार्थीहरूले गरेका त्रुटिलाई तलको तालिका द्वारा देखाइएको छ । यस क्रममा निम्नलिखित शुद्ध र अशुद्ध शब्द दिएर शुद्ध रूपमा रेजा चिन्ह प्रयोग गर्न र श्रुति लेखनको शुद्ध रूप लेख्न लगाउँदा वा सच्याउन लगाउँदा तलको अवस्था देखिएको छ ।

तालिका नं. ४.३ : शब्दादिमा दीर्घ प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
निरस	९८	नीरस	२
तीस	५८	तिस	४२
इख	७५	ईख	२५
दुध	७२	दूध	२८
तितो	८०	तीतो	२०
शितल	७४	शीतल	२६
शिर्षक	७५	शीर्षक	२५
बुढो	५३	बूढो	४७
उन	२०	ऊन	८०
ठिक	५२	ठीक	४८
भिख	८१	भीख	१९

माथिको तालिकाको आधारमा शब्दादिमा दीर्घ ६७% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ३३% विद्यार्थीले शुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको शब्दादिमा दीर्घ लेखन क्षमता कमजोर रहेको पाइन्छ ।

शब्दमध्यमा ह्रस्व प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली भाषामा ह्रस्वरदीर्घका विभिन्न नियमहरू रहेका छन् । विद्यार्थीहरूले शब्दादिमा ह्रस्वमा मात्र नभएर शब्द मध्यमा ह्रस्वमा पनि त्रुटि गरेका छन् । विद्यार्थीहरूमा शब्दादिमा ह्रस्व र शब्द मध्यमा ह्रस्व सम्बन्धी ज्ञानको अभाव भएर यस सम्बन्धी त्रुटि गर्छन् । शब्द मध्यमा ह्रस्व लेखनमा विद्यार्थीहरूले गरेका त्रुटिलाई तलको तालिकाद्वारा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ४.४ : शब्दमध्यमा ह्रस्व प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
अमीलो	१	अमिलो	९९
रसीलो	४	रसिलो	९६
बाहीर	१	बाहिर	९९
कसीङ्गर	१	कसिङ्गर	९९
अधियाँ	३	अधियाँ	९७
मतीयार	१	मतियार	९९
ढुकूर	३	ढुकुर	९७
पाखूरो	३	पाखुरो	९७
फुकूवा	२	फुकुवा	९८
पढ्लीन	११	पढलिन	८९

माथिको तालिकाको आधारमा शब्द मध्य ह्रस्व ३% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ९७% विद्यार्थीले शुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको शब्दमध्यमा ह्रस्व लेखन क्षमता उच्च रहेको पाइन्छ ।

शब्दमध्यमा प्रयोगमा त्रुटि

शब्दको मध्यमा ह्रस्व मात्र नभएर विद्यार्थीहरूले शब्द मध्यमा दीर्घमा पनि त्रुटि गरेको पाइन्छ । शब्दमध्यमा दीर्घ लेखनमा विद्यार्थीहरूले गरेका त्रुटिलाई तलको तालिकाबाट देखाइएको छ ।

तालिका नं. ४.५ : शब्दमध्यमा दीर्घ प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
केन्द्रिय	८०	केन्द्रीय	२०
संविकृत	५५	स्वीकृत	४५
प्रतीकुल	५३	प्रतिकुल	४७
प्राचिन	३७	प्राचीन	३३
शरिर	३४	शरीर	६६
एकतीस	४६	एकतिस	५४
खाउन	७७	खाऊन्	२३
चालीस	५३	चालिस	४७
बसुन	७९	बसून्	२१

माथिको तालिकाको आधारमा शब्द मध्यमा दीर्घ ६०% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ४०% विद्यार्थीले शुद्ध लेखेका छन् । शुद्ध लेख्ने विद्यार्थीहरू भन्दा अशुद्ध लेख्ने विद्यार्थीहरू धेरै देखिन्छन् । विद्यार्थीहरूको शब्द मध्यमा दीर्घ लेखन क्षमता मध्यम रहेको पाइन्छ ।

शब्द अन्त्यमा ह्रस्व प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली भाषाका शब्दहरूमा शब्दादि, शब्द मध्यमा जसरी शब्द अन्त्यमा ह्रस्वमा पनि विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेको पाइन्छ । शब्द अन्त्यमा ह्रस्व लेखनमा विद्यार्थीहरूले गरेका त्रुटिलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४.६ शब्द अन्त्यमा ह्रस्व प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
जेठाजू	२६	जेठाजु	७४
साहू	२१	साहु	७९
दाजू	२३	दाजु	८७
लड्डू	५	लड्डु	९५
घेराऊ	१७	घेराउ	८३
पढनू	६	पढनु	९४
जती	७	जति	९३
भोली	२३	भोलि	७७
दुधालू	९	दुधालु	९१
हुस्सू	८	हुस्सु	९२
चक्कू	१३	चक्कु	८७
तराजू	७	तराजु	९३
सानू	९	सानु	९१

माथिको तालिकाको आधारमा शब्द अन्त्य ह्रस्व १२% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ८८% विद्यार्थीले शुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको शब्द अन्त्यमा ह्रस्व लेखन क्षमता उच्च रहेको पाइन्छ ।

शब्दको अन्त्यमा दीर्घ प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली भाषाका शब्दहरूमा शब्दादि, शब्दमध्यमा दीर्घमा मात्रै नभई शब्द अन्त्यमा दीर्घमा पनि विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेको पाइन्छ । विद्यार्थीहरूले शब्द अन्त्यमा दीर्घ सम्बन्धी गरेका त्रुटिलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ४.७ : शब्द अन्त्यमा दीर्घ प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
श्रीमति	७	श्रीमती	९३
ईश्वरि	१५	ईश्वरी	८५
ओजसवि	५०	ओजस्वी	५०
माइजु	३३	माइजू	६७
मिठाइ	११	मिठाई	८९
विद्यार्थि	३८	विद्यार्थी	६२
बुहारि	८	बुहारी	९२
खाइ	१८	खाई	८२
गिरि	१८	गिरी	८२
अमेरिकि	१३	अमेरिकी	८७
कुमारि	७	कुमारी	९३
पापिनि	१५	पापिनी	८५
प्राणि	५	प्राणी	९५
आफु	१९	आफू	८१

माथिको तालिकाको आधारमा शब्द अन्त्यमा दीर्घ १८% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ८२% विद्यार्थीले शुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको शब्द अन्त्यमा दीर्घ लेखन क्षमता राम्रो रहेको पाइन्छ ।

‘श’ प्रयोगमा त्रुटि

‘श’ लाई तालव्य ‘श’ भनिन्छ । तालुबाट उच्चरित हुने हुनाले यसलाई तालव्य ‘श’ भनिएको हो । संस्कृतका तत्सम शब्द र विसर्ग सन्धिको प्रयोग हुने अवस्थामा प्राय ‘श’ को प्रयोग गरिन्छ । ऋ, च र ल, श ष र स भन्दा अगाडि श नै लेखिन्छ । अ, आ, इ, ई, ए, ऐ, क, द, न, प, य आदिका अधि वा पछि पनि श को प्रयोग गरिन्छ । ‘श’ सम्बन्धी प्रयोगको अवस्थालाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ४.८ 'श' को प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
सिसु	१५	शिशु	८५
विसाल	७	विशाल	९३
स्याम	६	श्याम	९४
सैसव	७३	शैशव	२७
विषिष्ट	५	विशिष्ट	९५

माथिको तालिकाको आधारमा 'श' को प्रयोगमा २१% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ७९% विद्यार्थीले शुद्ध लेखेका छन् । अशुद्ध लेख्ने भन्दा शुद्ध लेख्ने विद्यार्थीहरूको संख्या उच्च रहेको पाइन्छ ।

'ष' प्रयोगमा त्रुटि

'ष' लाई संस्कृतमा मूर्धन्य 'ष' भनिन्छ । संस्कृत भाषामा प्रयोगमा आउने मूर्धन्य 'ष' तत्सम शब्दको प्रयोगमा आएको पाइन्छ । स्वर वर्णको पछाडि 'स' लेख्नु परेमा 'ष'को प्रयोग हुन्छ । 'ष' जोडिएर बनेका शब्दहरूमा पनि 'ष' नै लेखिन्छ । विद्यार्थीहरूको 'ष' लेखन सम्बन्धी क्षमता तलको तालिकाद्वारा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ४.९ 'ष' प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
शेस	३२	शेष	६८
उस्ण	२३	उष्ण	७७
सड्दर्शन	८९	षड्दर्शन	११
उत्कश	२७	उत्कर्ष	७३
विशाद	६०	विषाद	४०
आसाढ	२२	आषाढ	७८

माथिको तालिकाको आधारमा 'ष' को प्रयोगमा ४२% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ५८% विद्यार्थीले शुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको 'ष' लेखन क्षमता कमजोर रहेको पाइन्छ ।

‘स’ प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली भाषामा प्रयोग हुने ‘स’ लाई ठेट नेपाली ‘स’ को रूपमा प्रयोग गरिन्छ । यसलाई दन्त्य ‘स’ पनि भनिन्छ । दाँतलाई जिब्रोले छोएर उच्चारण हुने वर्णहरू त, थ, द, ध, न, स सँग प्रयोग भएर आउने सबै ठाउँमा प्रायः गरी दन्त्य ‘स’ को प्रयोग गरिन्छ । नेपाली तद्भव र आगन्तुक शब्दमा ‘स’ को प्रयोग गरिन्छ । विद्यार्थीहरूको ‘स’ लेखन क्षमता तलको तालिकाद्वारा देखाइएको छ :

तालिका ४.१० : ‘स’ को प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
आँशु	६२	आँसु	३८
बदमाश	२	बदमास	९८
शम्बोधन	१	सम्बोधन	९९
स्टेशन	७	स्टेसन	९३
शिकार	३२	सिकार	६८
शतुति	१	स्तुति	९९
विस्फोट	६	विस्फोट	९४

माथिको तालिकाको आधारमा ‘स’ को प्रयोगमा १५% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ८५% विद्यार्थीले शुद्ध लेखेका छन् । यसरी ‘स’ को प्रयोगमा अशुद्ध भन्दा शुद्ध धेरै विद्यार्थीहरूको लेखेका छन् ।

‘ब’ प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली भाषामा प्रयोग हुने कतिपय शब्दहरू ‘ब’ बोलेर ‘व’ लेखिन्छ । ‘व’ उच्चारण गरेर ‘ब’ लेखिन्छन् । यसकारण यस्ता शब्दहरूमा अन्तर छुट्याउन ज्यादै कठिन हुन्छ । ‘ब’ को उच्चारण स्थान ओठ हुन्छ । त्यसैले ओठबाट उच्चारण हुने ‘ब’ को पेट चिरेर लेख्नुपर्छ । विद्यार्थीहरूको ‘ब’ लेखन क्षमतालाई तलको तालिकाद्वारा देखाइएको छ :

तालिका नं. ४.११ 'ब' को प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
बकाइनु	२०	बकाइनु	८०
वारुलो	२०	वारुलो	८०
विफर	४४	विफर	५६
विथोल्नु	५२	बिथोल्नु	४८
बल्ल	१६	बल्ल	८४
बलियो	१२	बलियो	८८

माथिको तालिकाको आधारमा 'ब' को प्रयोगमा २७% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ७३% विद्यार्थीहरूले शुद्ध लेखेका छन् । 'ब' को प्रयोगमा थोरै विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् ।

'व' प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली भाषामा प्रयोग हुने कतिपय शब्दहरू 'व' उच्चारण गरेर 'ब' लेखिन्छ । तर 'ब' को उच्चारण ओठ र दाँतबाट हुन्छ । नेपाली भाषाका केही शब्दलाई आधार मानी हेर्दा विद्यार्थीहरूको 'ब' लेखन क्षमतालाई तलको तालिकाद्वारा देखाइएको छ :

तालिका नं. ४.१२ : 'व' प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
गवाँर	६	गवाँर	९४
भुवादर	२	भुवादर	९६
वारेन्ट	०	वारेन्ट	१००
क्वाँटी	०	क्वाँटी	१००
जिम्मेवारी	०	जिम्मेवारी	१००

माथिको तालिकाको आधारमा 'व' को प्रयोगमा १% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ९९% विद्यार्थीले शुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूले 'व' लेखन क्षमता मजबुत रहेको देखिन्छ ।

'य' प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली भाषामा एउटै उच्चरित वर्णहरू पनि लेख्य रूपमा फरक किसिमले देखा पर्दछन् । 'य' र 'ए' उस्तै बोलेर पनि लेख्दा भने फरक लेख्नुपर्ने हुन्छ । 'य' तालव्य अक्षर जसको उच्चारण स्थान तालु हो । विद्यार्थीहरूको 'य' लेखन क्षमतालाई तलको तालिकाद्वारा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ४.१३ : 'य' को प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
एता	२	यता	९८
बएर	१४	बयर	८६
घाएल	११	घायल	८९
टाएर	१०	टायर	९०
दाएरा	८	दायरा	९२
सजाए	१०	सजाय	९०
एसरी	१	यसरी	९९
एक्ष	१५	यक्ष	८५

माथिको तालिकाको आधारमा 'य' को प्रयोगमा ९% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ९१% विद्यार्थीले शुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूले 'य' लेखन क्षमता उच्च रहेको पाइन्छ।

'ए' प्रयोगमा त्रुटि

'य' लाई 'ए' र 'ए' लाई 'य' वैकल्पिक चिन्हका रूपमा प्रयोग गर्ने प्रवृत्ति विद्यार्थीहरूमा देखिन्छ । 'ए' को उच्चारण स्थान कण्ठ्य तालु भएकाले दुवै उच्चारण मिल्न गई विद्यार्थीहरूले छुट्याउन सकेको देखिन्दैन । जिब्राको सक्रियताको आधारमा 'ए' अग्रस्वर हो । ओठको आधारमा 'ए' अगोलित स्वर हो । विद्यार्थीहरूको 'ए' लेखन क्षमताको अवस्थालाई तालिकामा यसरी देखाइएको छ :

तालिका नं. ४.१४ : 'ए' को प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
यकाइ	४	एकाइ	९६
यकतीस	०	एकतिस	१००
यक्लो	०	एक्लो	१००
भयस्	७	भएस	९६
भयन	२	भएन	९८
यक्सरे	३	एक्सरे	९७
यभरेष्ट	५	एभरेष्ट	९५
यकाग्र	४	एकाग्र	९६

माथिको तालिकाको आधारमा 'य' को प्रयोगमा ९% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ९१% विद्यार्थीले शुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूले 'य' लेखन क्षमता उच्च रहेको पाइन्छ ।

‘ज्ञ’ प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली भाषामा प्रयोग हुने 'ज्ञ' को उच्चारण 'ग्यँ' गरिन्छ । 'ज्ञ'को प्रयोग नेपाली भाषामा तत्सम शब्दहरूमा गरिन्छ । विद्यार्थीहरूको 'ज्ञ' लेखन क्षमतालाई तलको तालिकाद्वारा देखाइन्छ :
तालिका ४.१५ : 'ज्ञ' को प्रयोग सम्बन्धी अवस्था

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
ग्यानी	२	ज्ञानी	९८
सङ्ग्यान	११	सङ्ज्ञान	८९
ग्याता	३	ज्ञाता	९७
अवग्या	११	अवज्ञा	८९
विग्यपति	४७	विज्ञपति	५३
अग्य	६	अज्ञ	९४
प्रतिग्या	२	प्रतिज्ञा	९८

माथिको तालिकाको आधारमा 'ज्ञ' को प्रयोगमा ११% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ८९% विद्यार्थीले शुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूले 'ज्ञ' लेखन क्षमता उच्च रहेको पाइन्छ ।

‘ग्यँ’ प्रयोगमा त्रुटि

आगन्तुक र तद्भव शब्दमा 'ग्यँ'को प्रयोग भएको पाइन्छ । ठेट नेपाली शब्द पनि 'ग्यँ' को प्रयोग गरिन्छ । 'ग्यँ' प्रयोग नेपाली र तत्सम दुवैमा पाइदैन । विद्यार्थीहरूको 'ग्यँ' लेखन क्षमतालाई तलको तालिकाद्वारा देखाइएको छ :

तालिका ४.१६ : 'ग्यँ' प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
ज्ञाँदी	७२	ग्याँदी	२८
ज्ञयाँक्क	६१	ग्याँक्क	३९
ज्ञयाँचे	५६	ग्याँचे	४४
ज्ञालज्ञाल	३२	ग्यालग्याल	६८

माथिको तालिकाको आधारमा 'ग्यँ' को प्रयोगमा ५५% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ४५% विद्यार्थीले शुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको 'ग्यँ' लेखन क्षमता मध्यम रहेको पाइन्छ ।

‘छ’ प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली भाषाका कतिपय शब्दहरू उच्चारण गर्दा एउटै सुनिए पनि लेखन कार्य भने फरक फरक हुन्छन् । नेपाली भाषामा प्रयोग हुने ‘छ’ दन्तमूलीय अक्षर हो । ‘छ’ दाँतको जरा छोएर उच्चारण हुन्छ । तद्भव र आगन्तुक शब्दमा ‘छ’ को प्रयोग हुन्छ । विद्यार्थीहरूको ‘छ’ लेखन क्षमतालाई तलको तालिकामा यसरी देखाइएको छ :

तालिका नं. ४.१७ : ‘छ’ को प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
क्षन्द	१	छन्द	९९
क्षपन्न	१	छपन्न	९९
क्षेलो	५	छेलो	९५
क्षेपारो	७	छेपारो	९३
क्षया	७	छाया	९३
स्वच्छ	१	स्वच्छ	९९
तुच्छ	३	तुच्छ	३

माथिको तालिकाको आधारमा ‘छ’ को प्रयोगमा ४% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ९६% विद्यार्थीले शुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूले ‘छ’ लेखन क्षमता उच्च रहेको पाइन्छ ।

‘क्ष’ को प्रयोगमा त्रुटि

‘क्ष’ को उच्चारण स्थान तालव्य र वत्स्य हो । तत्सम शब्दमा मात्र ‘क्ष’ को प्रयोग हुन्छ । विद्यार्थीहरूको ‘क्ष’ लेखन क्षमतालाई तलको तालिकामा यसरी देखाइएको छ :

तालिका नं. ४.१८ : ‘क्ष’ को प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
छ्यमा	१०	क्षमा	९०
सर्वेछण	४	सर्वेक्षण	९६
रछणीय	६	रक्षणीय	९४
आरछ	१	आरक्ष	९९
साछी	५७	साक्षी	४३
परिप्रेछ्य	१५	परिप्रेक्ष	८५

माथिको तालिकाको आधारमा ‘क्ष’ को प्रयोगमा १५% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् भने ८५% विद्यार्थीहरूले शुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूले ‘क्ष’ लेखन क्षमता उच्च रहेको पाइन्छ ।

‘ऋ’ को प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली भाषामा ‘ऋ’ र ‘रि’ को उच्चारण उस्तैउस्तै सुनिन्छ । तर ‘ऋ’ स्वर वर्ण हो । ‘ऋ’ स्वर वर्ण भएकाले उच्चारणमा बाधा पर्दैन । ‘ऋ’ को प्रयोग संस्कृतको तत्सम शब्दहरूमा गरिन्छ । विद्यार्थीहरूको ‘ऋ’ सम्बन्धी प्रयोग क्षमतालाई तलको तालिकाद्वारा देखाइएको छ ।
तालिका नं. ४.१९ : ‘ऋ’ को प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध र रूप	प्रतिशत
रिगवेद	७७	ऋगवेद	२३
रिजु	७५	ऋजु	२५
रितु	१३	ऋतु	८७
रिषि	५	ऋषि	९५

माथिको तालिकाको आधारमा ‘ऋ’ को प्रयोगमा ४२% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने ५८% विद्यार्थीहरूले शुद्ध रूप लेखेका छन् । अशुद्ध भन्दा शुद्ध लेख्ने विद्यार्थीहरू नै बढी देखिन्छ । विद्यार्थीहरूको ‘ऋ’ लेखन क्षमता मध्यम रहेको पाइन्छ ।

‘रि’ प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली भाषामा प्रयोग हुने ‘रि’ व्यञ्जन वर्ण हो । ‘रि’ को प्रयोग तद्भव र आगन्तुक शब्दमा गरिन्छ । विद्यार्थीहरूको ‘रि’ लेखन क्षमतालाई यसरी तलको तालिकामा देखाइएको छ :
तालिका नं. ४.२० : ‘रि’ को प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध र रूप	प्रतिशत
ऋड्नु	६	रिड्नु	९४
ऋटाएर	४	रिटाएर	९६
ऋल	६	रिल	९४
ऋक्सा	४	रिक्सा	९६
ऋहा	६	रिहा	९४
ऋहर्सल	५	रिहर्सल	९५

माथिको तालिकाको आधारमा ‘ऋ’ को प्रयोगमा ५% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने ९५% विद्यार्थीहरूले शुद्ध रूप लेखेका छन् । अशुद्ध भन्दा शुद्ध लेख्ने विद्यार्थीहरू नै बढी देखिन्छ । विद्यार्थीहरूको ‘रि’ लेखन क्षमता उच्च रहेको पाइन्छ ।

पदयोग प्रयोगमा त्रुटि

शब्दहरूलाई जोडेर लेख्नुलाई पदयोग भनिन्छ । पदयोगको प्रयोग सही रूपमा नगर्दा शब्दले अर्थलाई अनर्थ बनाइदिन्छ । विभक्ति, नामयोगी, समस्त शब्द, संयुक्त क्रिया आदिलाई पदयोग गरेर नै लेख्नुपर्छ । विद्यार्थीहरूको पदयोग सम्बन्धी क्षमतालाई तलको तालिकाद्वारा देखाइएको छ :

तालिका नं. ४.२१ : पदयोग प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध र रूप	प्रतिशत
आँगन मा	१	आँगनमा	९९
पढि हाल	१	पढिहाल	९९
किन भने	१०	किनभने	९०
टाढा सम्म	६	टाढासम्म	९४
केटा केटी	०	केटाकेटी	१००
होस हवास	७	होसहवास	९३
न छेल	०	नछेल	१००
अ काल	०	अकाल	१००
सु प्रसिद्ध	२	सुप्रसिद्ध	९८

माथिको तालिकाको आधारमा पदयोग प्रयोगमा ३% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने ९७% विद्यार्थीहरूले शुद्ध रूप लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको पदयोगको प्रयोग क्षमता उच्च रहेको पाइन्छ ।

पदवियोग प्रयोगमा त्रुटि

शब्दलाई छुट्याएर लेख्नुलाई पदवियोग भनिन्छ । पदवियोगको सही प्रयोग नगर्दा शब्दको अर्थलाई अनर्थ बनाइदिन्छ । विभक्ति जोडेपछि आउने नामयोगी, निपात, पूर्ण र अपूर्ण पक्ष जनाउँदा पदवियोग गरेर लेख्नुपर्छ । विद्यार्थीहरूको पदवियोग सम्बन्धी लेखनको क्षमतालाई यसरी तलको तालिकामा देखाइएको छ :

तालिका नं. ४.२२ : पदवियोग प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
खाँदैछ	५९	खाँदै छ	४१
आइपोहाल	६२	आइ पो हाल	३८
सोचिरहने	५०	सोची पो रहने	५०
कुटिनैसके	५५	कुटि नै सके	४५
उठ्दोछ	२९	उठ्दो छ	७१
खनुपनिपर्छ	४२	खानुपनि पर्छ	५८
नहरिजान्दछनश्याम	१२	न हरि जान्छ न श्याम	८८
मनमर्नु	८	मन मर्नु	९२
बोल्नुतकभएन	१३	बोल्नुतक भएन	८७

माथिको तालिकाको आधारमा पदवियोगको प्रयोगमा ३७% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने ६३% विद्यार्थीहरूले शुद्ध रूप लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको पदवियोगको प्रयोग क्षमता मध्यम खालको रहेको पाइन्छ ।

शिरविन्दु प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली भाषामा प्रयोग हुने शिरविन्दुलाई (ं) चिन्हले जनाइन्छ । संस्कृतको तत्सम शब्दहरूमा शिरविन्दुको प्रयोग गरिन्छ । विद्यार्थीहरूको शिरविन्दु (ं) लेखन क्षमताको अवस्थालाई यसरी तलको तालिकामा देखाइएको छ :

तालिका नं. ४.२३ : शिरविन्दु प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
अशुवर्मा	१९	अंशुवर्मा	८१
आशिक	४३	आंशिक	५७
प्रशसा	११	प्रशंसा	८९
सशोधन	२४	संशोधन	७६
सस्कृति	१४	संस्कृति	८६
सस्था	१७	संस्था	८३
हिम्सा	२४	हिंसा	७६

माथिको तालिकाको आधारमा शिरविन्दु प्रयोगमा २२% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने ७८% विद्यार्थीहरूले शुद्ध रूप लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको शिरविन्दु प्रयोग क्षमता उच्च रहेको पाइन्छ ।

चन्द्रविन्दु प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली भाषामा प्रयोग हुने चन्द्रविन्दुलाई (ँ) चिन्हले जनाइन्छ । स्वरको नासिक्य उच्चारणमा चन्द्रविन्दुको प्रयोग गरिन्छ । डिकोमाथि चिन्ह नलेखिने स्थितिमा चन्द्रविन्दुको पूरा सङ्केत गरिन्छ । विद्यार्थीहरूको चन्द्रविन्दु लेखन क्षमताको अवस्थालाई तलको तालिकामा यसरी देखाइएको छ :

तालिका नं. ४.२४ : चन्द्रविन्दु प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध र रूप	प्रतिशत
अध्यारो	४३	अँध्यारो	५७
चदुवा	४२	चँदुवा	५८
मैया	४४	मैयाँ	५६
चाचरी	४९	चाँचरी	५१
फासी	३५	फाँसी	६५
जुगा	२९	जुँगा	७१
तुवालो	५९	तुवाँलो	४६

माथिको तालिकाको आधारमा चन्द्रविन्दु प्रयोगमा ४२% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने ५८% विद्यार्थीहरूले शुद्ध रूप लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको चन्द्रविन्दुको प्रयोग क्षमता मध्यम रहेको पाइन्छ ।

हलन्त प्रयोगमा त्रुटि

कतिपय वर्ण शब्दका विचमा र सुरुमा हलन्त प्रयोग हुँदा आधा लेख्न मिल्ने हुन्छन् भने कतिपय सिङ्गै लेखेर (ँ) खुट्टा काट्नु पर्ने हुन्छ । शब्दका अन्तमा चाँहि आधा लेख्न मिल्ने पनि खुट्टा काटेर लेख्नु पर्छ । हलन्त भनेको शब्दका अन्त्यमा व्यञ्जनको प्रयोग हो । यसलाई व्यञ्जनान्त पनि भन्न सकिन्छ । नेपाली भाषामा धेरै जसो शब्दमा लेखाइमा अजन्त वा स्वरान्त हुन्छ तर उच्चारणमा हलन्त हुन्छ, यसैले पनि विद्यार्थीबाट यस्तो त्रुटि हुन सक्छ । नेपाली भाषामा कतिपय शब्दमा हलन्तको प्रयोग गरिन्छ । हल् भनेको व्यञ्जन हो । हल् वर्णको उच्चारण पूरा नभई आधा मात्र हुन्छ । त्यसैले अक्षर लेख्दा (ँ) चिन्ह लगाइन्छ । कुनै पनि शब्दको प्रयोगमा

अधिल्लो वा विचको अक्षर हल् छ भने खुट्टा काट्ने चलन छ । विद्यार्थीहरूको हलन्त लेखन क्षमताको अवस्था तलको तालिकामा यसरी प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ४.२५ : हलन्त प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध र रूप	प्रतिशत
अकस्मात्	६५	अकस्मात्	३५
जगत	४३	जगत्	५७
शुभम्	४९	शुभम्	५१
हठात्	४५	हठात्	५५
पश्चात्	६२	पश्चात्	३८
यावत्	५९	यावत्	४१
दण्डवत्	५४	दण्डवत्	४६
रूपवान्	४९	रूपवान्	५१

माथिको तालिकाको आधारमा चन्द्रविन्दु प्रयोगमा ५३% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने ४७% विद्यार्थीहरूले शुद्ध रूप लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको हलन्त प्रयोग क्षमता मध्यम रहेको पाइन्छ ।

अजन्त प्रयोगमा त्रुटि

अच् भनेको स्वर वर्ण हो । शब्दका अन्त्यमा स्वरवर्ण आउनेलाई अजन्त भनिन्छ । त्यसैले अजन्तलाई स्वरान्त पनि भन्न सकिन्छ । अजन्तमा खुट्टा नकाटिने चलन रहेको छ । उच्चारणका आधारमा हलन्त र अजन्त छुट्याउन सकिन्छ । विद्यार्थीहरूको अजन्त लेखन क्षमताको अवस्थालाई यसरी तलको तालिकामा देखाइएको छ :

तालिका नं. ४.२६ : अजन्त प्रयोगमा त्रुटि

अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध र रूप	प्रतिशत
इज्जत्	४	इज्जत	९६
कपाल्	१	कपाल	९९
फल	२	फल	९८
सिम्सिम्	१	सिमसिम	९९
चक्चक्	४	चकचक	९६
रहन्सहन्	८	रहनसहन	९२
उथल्पुथल्	०	उथलपुथल	१००

माथिको तालिकाको आधारमा अजन्तको प्रयोगमा ३% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने ९७% विद्यार्थीहरूले शुद्ध रूप लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको अजन्त प्रयोगमा क्षमता उच्च रहेको पाइन्छ ।

तुलनात्मक अध्ययन

भापा जिल्लाका ५ वटा सामुदायिक विद्यालय र ५ वटा संस्थागत विद्यालयमा अध्ययन गर्ने १०० जना विद्यार्थीहरूमा प्रश्नावलीका माध्यमबाट तथ्याङ्क निकालिएको छ । यस अध्ययनमा ५० जना विद्यार्थी सामुदायिक विद्यालयका रहेका छन् भने ५० जना विद्यार्थी संस्थागत विद्यालयका रहेका छन् । त्यसैगरी ५० जना विद्यार्थी नेपाली मातृभाषी रहेका छन् भने ५० जना विमातृभाषी विद्यार्थीहरू रहेका छन् सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास क्षमता के-कस्तो रहेको छ । त्यसलाई तालिकाका माध्यमबाट तुलनात्मक रूपमा तथ्याङ्क विश्लेषण गरिएको छ । सो तुलनात्मक तथ्याङ्क विवरण यस प्रकार छ ।

तालिका नं. ४.२७ : शब्दादिमा ह्रस्व प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली मातृभाषी				विमातृभाषी			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
कीताब	०	किताब	१००	कीताब	०	किताब	१००
वीश्व	२	विश्व	९८	वीश्व	०	विश्व	१००
कूलो	०	कुलो	१००	कूलो	०	कुलो	१००
पूजारी	१०	पुजारी	९०	पूजारी	१६	पुजारी	८४
मूजुरु	१६	मुजुर	८४	मूजुरु	२४	मुजुर	७६
ईखालु	६	इखालु	९४	ईखालु	१२	इखालु	८८
कीसान	८	किसान	९२	कीसान	१६	किसान	८४
मूस्कील	०	मुस्किल	१००	मूस्कील	०	मुस्किल	१००
दीयालो	२	दियालो	९८	दीयालो	४	दियालो	९६
कूहिरो	२	कुहिरो	९८	कूहिरो	०	कुहिरो	१००
छीटो	२	छिटो	९८	छीटो	४	छिटो	९६

माथिको तालिकाको आधारमा शब्दादिमा ह्रस्व प्रयोगमा त्रुटि गर्ने नेपाली मातृभाषी २% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ९८% रहेका छन् । त्यसैगरी विमातृभाषी ६% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ९४%

रहेका छन् । यसरी शब्दादिमा ह्रस्व नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलनामा विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले बढी त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

तालिका नं. ४.२८ : शब्दमध्यमा ह्रस्व प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली मातृभाषी				विमातृभाषी			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
अमीलो	२	अमिलो	९८	अमीलो	०	अमिलो	१००
रसीलो	८	रसिलो	९२	रसीलो	०	रसिलो	१००
बाहीर	२	बाहिर	९८	बाहीर	०	बाहिर	१००
कसीङ्गर	२	कसिङ्गर	९८	कसीङ्गर	०	कसिङ्गर	१००
अधीयाँ	४	अधियाँ	९६	अधीयाँ	२	अधियाँ	९८
मतीयार	२	मतियार	९८	मतीयार	०	मतियार	१००
ढुकूर	२	ढुकुर	९८	ढुकूर	४	ढुकुर	९६
पाखूरो	६	पाखुरो	९४	पाखूरो	०	पाखुरो	१००
फुकूवा	२	फुकुवा	९८	फुकूवा	२	फुकुवा	९८
पढ्लीन	१२	पढ्लिन	८८	पढ्लीन	१०	पढ्लिन	९०

माथिको तालिकाको आधारमा शब्दमध्यमा ह्रस्व प्रयोगमा त्रुटि गर्ने नेपाली मातृभाषी ४% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ९६% रहेका छन् । त्यसैगरी विमातृभाषी २% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ९८% रहेका छन् । यसरी शब्दमध्यमा ह्रस्व विमातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलनामा मातृभाषी विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेको देखिन्छ । विमातृभाषी विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास सम्बन्धी शब्द मध्यमा ह्रस्व अवस्था सक्षम रहेको देखिन्छ ।

तालिका नं. ४.२९ : शब्दको अन्त्यमा ह्रस्व प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली मातृभाषी				विमातृभाषी			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
जेठाजू	२२	जेठाजु	७८	जेठाजू	३०	जेठाजु	७०
साहू	२४	साहु	७६	साहू	१८	साहु	८२
दाजू	१२	दाजु	८८	दाजू	१४	दाजु	८६
लड्डू	४	लड्डु	९६	लड्डू	६	लड्डु	९६
धेराऊ	१८	धेराउ	८२	धेराऊ	१६	धेराउ	८४
पहनू	८	पहनु	९२	पहनू	४	पहनु	९६
जती	८	जति	९२	जती	६	जति	९४
भोली	२४	भोलि	७६	भोली	२२	भोलि	७८
दुधालू	१२	दुधालु	८८	दुधालू	६	दुधालु	९४
हुस्सू	१०	हुस्सु	९०	हुस्सू	६	हुस्सु	९४
चक्कू	१८	चक्कु	८२	चक्कू	८	चक्कु	९२
तराजू	६	तराजु	९४	तराजू	८	तराजु	९२
सानू	१२	सानु	८८	सानू	६	सानु	९४

माथिको तालिकाको आधारमा शब्द अन्त्यमा ह्रस्व प्रयोगमा त्रुटि गर्ने नेपाली मातृभाषी १४% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ८६% रहेका छन् । त्यसैगरी विमातृभाषी १२% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ८८% रहेका छन् । यसरी शब्दअन्त्यमा ह्रस्वको प्रयोगमा विमातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलनामा नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

तालिका नं. ४.३० : शब्ददिमा दीर्घ प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली मातृभाषी				विमातृभाषी			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
निरस	९६	नीरस	४	निरस	१००	नीरस	०
तिस	३६	तीस	६४	तिस	८०	तिस	२०
इख	७४	ईख	२६	इख	७६	ईख	२४
दुध	६८	दूध	३२	दूध	७६	दुध	२४
तितो	७४	तीतो	२६	तितो	८६	तीतो	१४
शितल	६८	शीतल	३२	शितल	८०	शीतल	२०
शिर्षक	७०	शीर्षक	३०	शिर्षक	८०	शीर्षक	२०
बुढो	३२	बूढो	६८	बुढो	७४	बूढो	२६
उन	२२	ऊन	७८	उन	१८	ऊन	८२
ठिक	५०	ठीक	५०	ठिक	२६	ठीक	७४
भिख	७८	भीख	२२	भिख	८४	भीख	१६

माथिको तालिकाको आधारमा शब्दपदिमा दीर्घ ह्रस्व प्रयोगमा त्रुटि गर्ने नेपाली मातृभाषी ६१% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ३९% रहेका छन् । त्यसैगरी विमातृभाषी ७१% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू २९% रहेका छन् । यसरी शब्ददि दीर्घमानेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलनामा विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेको देखिन्छ । विमातृभाषा विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास सम्बन्धी शब्दादिमा दीर्घ अवस्था कमजोर देखिन्छ ।

तालिका नं. ४.३० : शब्दमध्यमा दीर्घ प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली मातृभाषी				विमातृभाषी			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
केन्द्रिय	७४	केन्द्रीय	२६	केन्द्रिय	८६	केन्द्रीय	१४
सविकृत	४०	स्वीकृत	६०	सविकृत	७०	स्वीकृत	३०
प्रतिकुल	५२	प्रतीकुल	४८	प्रतिकुल	५४	प्रतीकुल	४६
प्राचिन	६२	प्राचीन	३८	प्राचिन	७२	प्राचीन	२८
शरिर	२८	शरीर	७२	शरिर	४०	शरीर	६०
एकतिस	३६	एकतीस	६४	एकतिस	५४	एकतीस	४६
खाउन	७४	खाऊन	२६	खाउन	८०	खाऊन	२०
चालिस	४४	चालीस	५६	चालिस	६०	चालीस	४०
बसुन	६८	बसून	३२	बसुन	९०	बसून	१०

माथिको तालिकाको आधारमा शब्द मध्यमा दीर्घ प्रयोगमा त्रुटि गर्ने नेपाली मातृभाषी ५३% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ४७% रहेका छन् । त्यसैगरी विमातृभाषी ६०% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ४०% रहेका छन् । मातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलनामा नेपाली विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

तालिका नं. ४.३१ : शब्दको अन्त्य दीर्घ प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली मातृभाषी				विमातृभाषी			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
श्रीमति	१०	श्रीमती	९०	श्रीमति	२८	श्रीमती	७२
ईश्वरि	६	ईश्वरी	९४	ईश्वरि	८	ईश्वरी	९२
ओजसवि	८	ओजस्वी	९२	ओजसवि	२२	ओजस्वी	७८
माइजु	४४	माइजू	५६	माइजु	५६	माइजू	४४
मिठाइ	२६	मिठाई	७४	मिठाइ	४०	मिठाई	६०
विद्यार्थि	१०	विद्यार्थी	९०	विद्यार्थि	१२	विद्यार्थी	८८
बुहारि	३८	बुहारी	६२	बुहारि	३८	बुहारी	६२
खाइ	६	खाई	९४	खाइ	१०	खाई	९०
गिरि	१२	गिरी	८८	गिरि	२४	गिरी	७६
अमेरिकि	२०	अमेरिकी	८०	अमेरिकि	१६	अमेरिकी	८४
कुमारि	८	कुमारी	९२	कुमारि	१८	कुमारी	८२
पापिनि	४	पापिनी	९६	पापिनि	१०	पापिनी	९०
प्राणि	१२	प्राणी	८८	प्राणि	१८	प्राणी	८२
आफु	८	आफू	९२	आफु	१०	आफू	९०

माथिको तालिकाको आधारमा शब्द अन्त्यमा दीर्घ प्रयोगमा त्रुटि गर्ने नेपाली मातृभाषी १५% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ८५% रहेका छन् । त्यसैगरी विमातृभाषी २२% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ७८% रहेका छन् । नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरू विमातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलनामा शब्द अन्त्यमा दीर्घको प्रयोगमा सक्षम देखिन्छन् ।

तालिका नं. ४.३२ : श, ष, स प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली मातृभाषी				विमातृभाषी			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
सिसु	१४	शिशु	८६	सिसु	१६	शिशु	८४
विसाल	६	विशाल	९४	विसाल	८	विशाल	९२
स्याम	४	श्याम	९६	स्याम	८	श्याम	९२
सैसव	६६	शैशव	३४	सैसव	८०	शैशव	२०
विषिष्ट	४	विशिष्ट	९६	विषिष्ट	६	विशिष्ट	९४
शेस	२२	शेष	७८	शेस	४२	शेष	५८
उस्ण	२२	उष्ण	७८	उस्ण	२४	उष्ण	७६
सड्दर्शन	५८	षड्दर्शन	४२	सड्दर्शन	८०	षड्दर्शन	२०
उत्कश	२४	उत्कर्ष	७६	उत्कश	३०	उत्कर्ष	७०
विशाद	५८	विषाद	४२	विशाद	६६	विषाद	३४
आसाढ	२२	आषाढ	७८	आसाढ	३२	आषाढ	६८
आँशु	५०	आँसु	५०	आँशु	७४	आँसु	२६
बदमाश	२	बदमास	९८	बदमाश	२	बदमास	९८
शम्बोधन	४	सम्बोधन	९६	शम्बोधन	१०	सम्बोधन	९०
स्टेशन	२२	स्टेसन	७८	स्टेशन	४२	स्टेसन	५८
शिकार	२	सिकार	९८	शिकार	०	सिकार	१००
शतुति	४	स्तुति	९६	शतुति	८	स्तुति	९२
विशफोट	२	विस्फोट	९८	विशफोट	०	विस्फोट	१००

माथिको तालिकाको आधारमा श, ष, स प्रयोगमा त्रुटि गर्ने नेपाली मातृभाषी २१% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ७९% रहेका छन्। त्यसैगरी विमातृभाषी २९% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ७१% रहेका छन्। यसरी श, ष, स को प्रयोगमा नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलनामा विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेको देखिन्छ।

तालिका नं. ४.३३ : व, व,को प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली मातृभाषी				विमातृभाषी			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
वकाइनु	१८	बकाइनु	८२	वकाइनु	२२	बकाइनु	७८
वारुलो	१४	वारुलो	८६	वारुलो	२६	वारुलो	७४
विफर	१२	विफर	५८	विफर	७६	विफर	२४
विथोल्नु	४४	विथोल्नु	५६	विथोल्नु	६०	विथोल्नु	४०
वल्ल	१०	बल्ल	९०	वल्ल	२२	बल्ल	७८
वलियो	१०	बलियो	९०	वलियो	१४	बलियो	८६
गवाँर	४	गवाँर	९६	गवाँर	८	गवाँर	९२
भुवादार	२	भुवादार	९८	भुवादार	२	भुवादार	९८
बारेन्ट	०	वारेन्ट	१००	बारेन्ट	०	वारेन्ट	१००
क्वाँटी	०	क्वाँटी	१००	क्वाँटी	०	क्वाँटी	१००
जिम्मेवारी	०	जिम्मेवारी	१००	जिम्मेवारी	०	जिम्मेवारी	१००

माथिको तालिकाको आधारमा व, ब को प्रयोगमा त्रुटि गर्ने नेपाली मातृभाषी १३% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ८७% रहेका छन् । त्यसैगरी विमातृभाषी २१% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ७९% रहेका छन् । यसरी व, व को प्रयोगमा नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलनामा विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

तालिका नं. ४.३४ : य, र ए को प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली मातृभाषी				विमातृभाषी			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
एता	४	यता	९६	एता	०	यता	१००
बएर	१२	बयर	८८	बएर	१६	बयर	८४
घाएल	१०	घायल	९०	घाएल	१२	घायल	८८
टाएर	१०	टायर	९०	टाएर	१०	टायर	९०
दाएरा	६	दायरा	९४	दाएरा	१०	दायरा	९०
सजाए	८	सजाय	९२	सजाए	१२	सजाय	८८
एसरी	०	यसरी	१००	एसरी	२	यसरी	९८
एक्ष	१४	यक्ष	८६	एक्ष	१६	यक्ष	८४
यकाइ	४	एकाइ	९६	यकाइ	४	एकाइ	९६
यकतीस	०	एकतीस	१००	यकतीस	०	एकतीस	१००
यक्लो	०	एक्लो	१००	यक्लो	०	एक्लो	१००
भयस्	६	भएस	९४	भयस्	८	भएस	९२
भयन	२	भएन	९८	भयन	२	भएन	९८
यक्सरे	२	एक्सरे	९८	यक्सरे	४	एक्सरे	९६
यभरेष्ट	४	एभरेष्ट	९६	यभरेष्ट	६	एभरेष्ट	९४
यकाग्र	२	एकाग्र	९८	यकाग्र	६	एकाग्र	९४

माथिको तालिकाको आधारमा य र ए को प्रयोगमा त्रुटि गर्ने नेपाली मातृभाषी ५% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ९५% रहेका छन्। त्यसैगरी विमातृभाषी ७% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ९३% रहेका छन्। यसरी य र ए को प्रयोगमा नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलनामा विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेको देखिन्छ।

तालिका नं. ४.३५ : ज्ञ, ग्यँ को प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली मातृभाषी				विमातृभाषी			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
ग्यानी	०	ज्ञानी	१००	ग्यानी	४	ज्ञानी	९६
सङ्ग्यान	८	सङ्ज्ञान	९२	सङ्ग्यान	१४	सङ्ज्ञान	८६
ग्याता	२	ज्ञाता	९८	ग्याता	४	ज्ञाता	९६
अवग्या	८	अवज्ञा	९२	अवग्या	१४	अवज्ञा	८६
विग्यपित्त	४६	विज्ञपित्त	५४	विग्यपित्त	४८	विज्ञपित्त	५२
अग्य	४	अज्ञ	९६	अग्य	८	अज्ञ	९२
प्रतिग्या	०	प्रतिज्ञा	१००	प्रतिग्या	४	प्रतिज्ञा	९६
ज्ञाँदी	६२	ग्याँदी	३८	ज्ञाँदी	८२	ग्याँदी	१८
ज्ञयाँक्क	५६	ग्याँक्क	४४	ज्ञयाँक्क	६६	ग्याँक्क	३४
ज्ञयाँचे	४०	ग्याँचे	६०	ज्ञयाँचे	७२	ग्याँचे	२८
ज्ञालज्ञाल	१८	ग्यालग्याल	८२	ज्ञालज्ञाल	४६	ग्यालग्याल	५४

माथिको तालिकाको आधारमा ज्ञ, ग्यँ को प्रयोगमा त्रुटि गर्ने नेपाली मातृभाषी २२% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ७८% रहेका छन् । त्यसैगरी विमातृभाषी ३३% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ६७% रहेका छन् । यसरी नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलनामा विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

तालिका ४.३६ : छ, क्ष को प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली मातृभाषी				विमातृभाषी			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
क्षन्द	०	छन्द	१००	क्षन्द	२	छन्द	९८
क्षपन्न	२	छपन्न	९८	क्षपन्न	०	छपन्न	१००
क्षेलो	६	छेलो	९४	क्षेलो	४	छेलो	९६
क्षेपारो	६	छेपारो	९४	क्षेपारो	८	छेपारो	९२
क्षया	४	छाया	९६	क्षया	१०	छाया	९०
स्वच्छ	०	स्वच्छ	१००	स्वच्छ	२	स्वच्छ	९८
तुच्छ	२	तुच्छ	९८	तुच्छ	४	तुच्छ	९६
छ्यमा	८	क्षमा	९२	छ्यमा	१२	क्षमा	८८
सर्वेक्षण	२	सर्वेक्षण	९८	सर्वेक्षण	६	सर्वेक्षण	९४
रक्षणीय	४	रक्षणीय	९६	रक्षणीय	८	रक्षणीय	९२
आरछ	०	आरक्ष	१००	आरछ	२	आरक्ष	९८
साछी	५०	साक्षी	५०	साछी	६४	साक्षी	३६
परिप्रेछ्य	१०	परिप्रेक्ष	९०	परिप्रेछ्य	२०	परिप्रेक्ष	८०

माथिको तालिकाको आधारमा छ, क्ष को प्रयोगमा त्रुटि गर्ने नेपाली मातृभाषी ७% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ९३% रहेका छन् । त्यसैगरी विमातृभाषी ११% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ८९% रहेका छन् । यसरी छ, क्ष को प्रयोगमा नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलनामा विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

तालिका नं. ४.३७ : ऋ, रि को प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली मातृभाषी				विमातृभाषी			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
रिगवेद	६०	ऋगवेद	४०	रिगवेद	९४	ऋगवेद	६
रिजु	६२	ऋजु	३८	रिजु	८८	ऋजु	१२
रितु	१०	ऋतु	९०	रितु	१६	ऋतु	८४
रिषि	४	ऋषि	९६	रिषि	६	ऋषि	९४
ऋइनु	२	रिइनु	९८	ऋइनु	१०	रिइनु	९०
ऋटाएर	६	रिटाएर	९४	ऋटाएर	२	रिटाएर	९८
ऋल	६	रिल	९४	ऋल	६	रिल	९४
ऋक्सा	४	रिक्सा	९६	ऋक्सा	४	रिक्सा	९६
ऋहा	४	रिहा	९६	ऋहा	८	रिहा	९२
ऋहर्सल	६	रिहर्सल	९४	ऋहर्सल	४	रिहर्सल	९६

माथिको तालिकाको आधारमा ऋ, रि को प्रयोगमा त्रुटि गर्ने नेपाली मातृभाषी १६% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ८४% रहेका छन् । त्यसैगरी विमातृभाषी २३% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ७७% रहेका छन् । यसरी ऋ, रि को प्रयोगमा नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलनामा विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

तालिका नं. ४.३८ : पदयोग, पदवियोगको प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली मातृभाषी				विमातृभाषी			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
आँगन मा	०	आँगनमा	१००	आँगन मा	०	आँगनमा	१००
पढि हाल	२	पढिहाल	९८	पढि हाल	०	पढिहाल	१००
किन भने	०	किनभने	१००	किन भने	२	किनभने	९८
टाढा सम्म	१०	टाढासम्म	९०	टाढा सम्म	१०	टाढासम्म	९०
केटा केटी	४	केटाकेटी	९६	केटा केटी	८	केटाकेटी	९२
होस हवास	४	होसहवास	९६	होस हवास	१०	होसहवास	९०
न छेल	०	नछेल	१००	न छेल	०	नछेल	१००
अ काल	०	अकाल	१००	अ काल	०	अकाल	१००
सु प्रसिद्ध	४	सुप्रसिद्ध	९६	सु प्रसिद्ध	०	सुप्रसिद्ध	१००
खाँदैछ	५८	खाँदै छ	४२	खाँदैछ	६०	खाँदै छ	४०
आइपोहाल	६०	आइ पो हाल	४०	आइपोहाल	६४	आइ पो हाल	३६
सोचिरहने	६०	सोची पो रहने	४०	सोचिरहने	४०	सोची पो रहने	६०
कुटिनैसके	६०	कुटि नै सके	४०	कुटिनैसके	४८	कुटि नै सके	५२
उठ्दोछ	६२	उठ्दो छ	३८	उठ्दोछ	२६	उठ्दो छ	७४
खनुपनिपर्छ	३२	खानुपनि पर्छ	६८	खनुपनिपर्छ	४६	खानुपनि पर्छ	५४
नहरिजान्दछनश्याम	३८	न हरि जान्छ न श्याम	६२	नहरिजान्दछनश्याम	६	न हरि जान्छ न श्याम	९४
मनमर्नु	१८	मन मर्नु	८२	मनमर्नु	२	मन मर्नु	९८
बोल्नुतकभएन	१४	बोल्नु तक भएन	८६	बोल्नुतकभएन	२	बोल्नु तक भएन	९८

माथिको तालिकाको आधारमा पदयोग, पदवियोग को प्रयोगमा त्रुटि गर्ने नेपाली मातृभाषी २१% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ७९% रहेका छन् । त्यसैगरी विमातृभाषी १८% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ८२% रहेका छन् । यसरी पदयोग, पदवियोग को प्रयोगमा नेपाली विमातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलनामा मातृभाषी विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

तालिका नं. ४.३९ : हलन्त र अजन्त को प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली मातृभाषी				विमातृभाषी			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
अकस्मात्	६२	अकस्मात्	३८	अकस्मात्	६८	अकस्मात्	३२
जगत	३६	जगत्	६४	जगत	५०	जगत्	५०
शुभम्	३८	शुभम्	६२	शुभम्	६०	शुभम्	४०
हठात्	४०	हठात्	६९	हठात्	५०	हठात्	५०
पश्चात्	६०	पश्चात्	४०	पश्चात्	६४	पश्चात्	३६
यावत्	५०	यावत्	५०	यावत्	६८	यावत्	३२
दण्डवत्	५०	दण्डवत्	५०	दण्डवत्	५८	दण्डवत्	४२
रूपवान्	३८	रूपवान्	६२	रूपवान्	६०	रूपवान्	४०
इज्जत्	६	इज्जत्	९४	इज्जत्	२	इज्जत्	९८
कपाल्	२	कपाल	९८	कपाल्	२	कपाल	९८
फल	२	फल	९८	फल	२	फल	९८
सिम्सिम्	२	सिमसिम	९८	सिम्सिम्	०	सिमसिम	१००
चक्चक्	६	चकचक	९४	चक्चक्	६	चकचक	९४
रहन्सहन्	०	रहनसहन	१००	रहन्सहन्	१०	रहनसहन	९०
उथल्पुथल्	०	उथलपुथल	१००	उथल्पुथल्	०	उथलपुथल	१००

माथिको तालिकाको आधारमा हलन्त र अजन्त को प्रयोगमा त्रुटि गर्ने नेपाली मातृभाषी २६% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ७४% रहेका छन् । त्यसैगरी विमातृभाषी ३३% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ६७% रहेका छन् । यसरी हलन्त र अजन्त को प्रयोगमा नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलनामा विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

तालिका नं. ४.४० : शिरविन्दु र चन्द्रविन्दु को प्रयोगमा त्रुटि

नेपाली मातृभाषी				विमातृभाषी			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
अशुवर्मा	१४	अंशुवर्मा	८६	अशुवर्मा	२४	अंशुवर्मा	७६
आशिक	३६	आंशिक	६४	आशिक	५०	आंशिक	५०
प्रशसा	६	प्रशंसा	९४	प्रशसा	१६	प्रशंसा	८४
सशोधन	२२	संशोधन	७८	सशोधन	२६	संशोधन	७४
सस्कृति	१६	संस्कृति	८४	सस्कृति	१२	संस्कृति	८८
सस्था	१४	संस्था	८६	सस्था	२०	संस्था	८०
हिम्सा	२२	हिंसा	७८	हिम्सा	२६	हिंसा	७४
अध्यारो	४६	अंध्यारो	५४	अध्यारो	४०	अंध्यारो	६०
चदुवा	३२	चँदुवा	६८	चदुवा	५२	चँदुवा	४८
मैया	४२	मैयाँ	५८	मैया	४६	मैयाँ	४४
चाचरी	४२	चाँचरी	५८	चाचरी	५६	चाँचरी	४४
फासी	२४	फाँसी	७६	फासी	४६	फाँसी	५४
जुगा	१६	जुँगा	८४	जुगा	४२	जुँगा	५८
तुवालो	५८	तुवाँलो	४२	तुवालो	५०	तुवाँलो	५०

माथिको तालिकाको आधारमा शिरविन्दु र चन्द्रविन्दुको प्रयोगमा त्रुटि गर्ने नेपाली मातृभाषी ३१% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ६९% रहेका छन् । त्यसैगरी विमातृभाषी ३६% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ६४% रहेका छन् । यसरी शिरविन्दु र चन्द्रविन्दुको प्रयोगमा नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलनामा विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

तालिका नं. ४.४१ : शब्दको शुरुमा ह्रस्व प्रयोगमा त्रुटि

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
कीताब	०	किताब	१००	कीताब	०	किताब	१००
वीश्व	०	विश्व	१००	वीश्व	२	विश्व	९८
कूलो	०	कुलो	१००	कूलो	०	कुलो	१००
पूजारी	१६	पुजारी	८४	पूजारी	१०	पुजारी	९०
मूजुरु	१८	मुजुर	८२	मूजुरु	२२	मुजुर	७८
ईखालु	१२	इखालु	८८	ईखालु	६	इखालु	९४
कीसान	१२	किसान	८८	कीसान	१२	किसान	८८
मूस्क्रील	०	मुस्क्रील	१००	मूस्क्रील	०	मुस्क्रील	१००
दीयालो	६	दियालो	९४	दीयालो	०	दियालो	१००
कूहिरो	०	कुहिरो	१००	कूहिरो	२	कुहिरो	९८
छीटो	४	छिटो	९६	छीटो	२	छिटो	९८

माथिको तालिकाको आधारमा शब्दादि शुरुमा ह्रस्व हुने शब्दहरूमा त्रुटि गर्ने सामुदायिक विद्यालयका ६% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ९४% रहेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका ४% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ९६% रहेका छन् । यसरी उक्त तथ्याङ्क अनुसार शब्दादि शुरुमा ह्रस्व हुनेमा संस्थागत विद्यालयको तुलनामा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेका छन् ।

तालिका नं. ४.४२ : शब्दको मध्यमा ह्रस्व प्रयोगमा त्रुटि

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
अमीलो	०	अमिलो	१००	अमीलो	२	अमिलो	९८
रसीलो	२	रसिलो	९८	रसीलो	६	रसिलो	९४
बाहीर	२	बाहिर	९८	बाहीर	०	बाहिर	१००
कसीङ्गर	२	कसिङ्गर	९८	कसीङ्गर	०	कसिङ्गर	१००
अधीयाँ	४	अधियाँ	९६	अधीयाँ	२	अधियाँ	९८
मतीयार	२	मतियार	९८	मतीयार	२	मतियार	९८
ढुकूर	२	ढुकुर	९८	ढुकूर	०	ढुकुर	१००
पाखूरो	६	पाखुरो	९४	पाखूरो	०	पाखुरो	१००
फुकूवा	४	फुकुवा	९६	फुकूवा	०	फुकुवा	१००
पढ्लीन	१६	पढ्लिन	८४	पढ्लीन	६	पढ्लिन	९४

माथिको तालिकाको आधारमा शब्दको मध्यमा ह्रस्व हुने शब्दहरूमा त्रुटि गर्ने सामुदायिक विद्यालयका ४% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ९६% रहेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका २% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ९८% रहेका छन् । यसरी उक्त तथ्याङ्क अनुसार शब्दमध्य ह्रस्व सम्बन्धीको तुलना गर्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको तुलनामा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले शुद्ध रूप लेख्ने पुष्टि गर्न सकिन्छ ।

तालिका नं. ४.४३ : शब्दको अन्त्य ह्रस्व प्रयोगमा त्रुटि

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
जेठाजू	२२	जेठाजु	७८	जेठाजू	३०	जेठाजु	७०
साहू	१२	साहु	८८	साहू	३०	साहु	७०
दाजू	२०	दाजु	८०	दाजू	६	दाजु	९४
लड्डू	८	लड्डु	९२	लड्डू	२	लड्डु	९८
धेराऊ	१८	धेराउ	८२	धेराऊ	१६	धेराउ	८४
पढनू	१०	पढनु	९०	पढनू	२	पढनु	९८
जती	६	जति	९४	जती	८	जति	९२
भोली	२४	भोलि	७६	भोली	२२	भोलि	७८
दुधालू	१०	दुधालु	९०	दुधालू	८	दुधालु	९२
हुस्सू	१०	हुस्सु	९०	हुस्सू	६	हुस्सु	९४
चक्कू	१४	चक्कु	८६	चक्कू	१२	चक्कु	८८
तराजू	६	तराजु	९४	तराजू	८	तराजु	९२
सानू	१४	सानु	८६	सानू	४	सानु	९६

माथिको तालिकाको आधारमा शब्द अन्त्य ह्रस्व हुने शब्दहरूमा त्रुटि गर्ने सामुदायिक विद्यालयका १४% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ८६% रहेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका १२% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ८८% रहेका छन् । यसरी उक्त तथ्याङ्क अनुसार शब्द अन्त्य ह्रस्वमा संस्थागत विद्यालयको तुलनामा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेका छन् ।

तालिका नं. ४.४४ : शब्दको शुरु दीर्घ प्रयोगमा त्रुटि

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
निरस	९८	नीरस	२	निरस	९८	नीरस	२
तिस	२२	तीस	७८	तीस	९४	तिस	६
इख	७०	ईख	३०	इख	८०	ईख	२०
दुध	६०	दूध	४०	दूध	८४	दुध	१६
तितो	६२	तीतो	३८	तितो	९८	तीतो	२
शितल	६६	शीतल	३४	शितल	८२	शीतल	१८
शिर्षक	५०	शीर्षक	५०	शिर्षक	१००	शीर्षक	०
बुढो	४६	बूढो	५४	बुढो	६०	बूढो	४०
उन	४	ऊन	९६	उन	३६	ऊन	६४
ठिक	१६	ठीक	८४	ठिक	८८	ठीक	१२
भिख	७८	भीख	२२	भिख	८४	भीख	१६

माथिको तालिकाको आधारमा शब्दादि शुरुमा दीर्घ प्रयोगमा त्रुटि गर्ने सामुदायिक विद्यालयका ५२% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेखे विद्यार्थीहरू ४८% रहेका छन्। त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका ८२% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेखे विद्यार्थीहरू १८% रहेका छन्। यसरी शब्दादि शुरुमा दीर्घ हुनेमा संस्थागत विद्यालयको तुलनामा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूले थोरै त्रुटि गरेका छन्।

तालिका नं. ४.४५ : शब्दको मध्यमा दीर्घ प्रयोगमा त्रुटि

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
केन्द्रिय	७०	केन्द्रीय	३०	केन्द्रिय	९०	केन्द्रीय	१०
संविकृत	५०	स्वीकृत	५०	संविकृत	६०	स्वीकृत	४०
प्रतीकुल	५०	प्रतिकुल	५०	प्रतीकुल	५६	प्रतिकुल	४४
प्राचिन	५४	प्राचीन	४६	प्राचिन	८०	प्राचीन	२०
शरिर	३०	शरीर	७०	शरिर	३८	शरीर	६२
एकतीस	३८	एकतिस	६२	एकतीस	५४	एकतिस	४६
खाउन	५८	खाऊन	४२	खाउन	९६	खाऊन्	४
चालीस	४४	चालिस	५६	चालीस	६२	चालिस	३८
बसुन	६६	बसून्	३४	बसुन	९२	बसून्	८

माथिको तालिकाको आधारमा शब्द मध्य दिर्घ प्रयोगमा त्रुटि गर्ने सामुदायिक विद्यालयका ५०% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ५०% रहेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका ७०% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ३०% रहेका छन् । यसरी उक्त तथ्याङ्क अनुसार शब्दमध्यमा सामुदायिक विद्यालयको तुलनामा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेका छन् ।

तालिका नं. ४.४६ : शब्दको अन्त्य दीर्घ प्रयोगमा त्रुटि

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
श्रीमति	३२	श्रीमती	६८	श्रीमति	६	श्रीमती	९४
ईश्वरि	१०	ईश्वरी	९०	ईश्वरि	४	ईश्वरी	९६
ओजसवि	३०	ओजस्वी	८०	ओजसवि	१०	ओजस्वी	९०
माइजु	६६	माइजू	३४	माइजु	३४	माइजू	७४
मिठाइ	३६	मिठाई	६४	मिठाइ	३०	मिठाई	७०
विद्यार्थि	१४	विद्यार्थी	८६	विद्यार्थि	८	विद्यार्थी	९२
बुहारि	६२	बुहारी	३८	बुहारि	१४	बुहारी	८६
खाइ	१२	खाई	८८	खाइ	४	खाई	९६
गिरि	२०	गिरी	८०	गिरि	१६	गिरी	८४
अमेरिकि	२६	अमेरिकी	७४	अमेरिकि	१०	अमेरिकी	९०
कुमारि	२०	कुमारी	८०	कुमारि	६	कुमारी	९४
पापिनि	६	पापिनी	९४	पापिनि	८	पापिनी	९२
प्राणि	१६	प्राणी	८४	प्राणि	१४	प्राणी	८६
आफु	१४	आफू	८६	आफु	४	आफू	९६

माथिको तालिकाको आधारमा शब्द अन्त्य दीर्घ हुने शब्दहरूमा त्रुटि गर्ने सामुदायिक विद्यालयका २४% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ७६% रहेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका १२% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ८८% रहेका छन् । यसरी शब्दको अन्त्य दीर्घ हुनेमा संस्थागत विद्यालयको तुलनामा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेका छन् ।

तालिका नं. ४.४७ : श, ष, स प्रयोगमा त्रुटि

सामुदायीक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
सिसु	१४	शिशु	८६	सिसु	१६	शिशु	८४
विसाल	६	विशाल	९४	विसाल	८	विशाल	९२
स्याम	६	श्याम	९४	स्याम	६	श्याम	९४
सैसव	६०	शैशव	४०	सैसव	८६	शैशव	१४
विषिष्ट	४	विशिष्ट	९६	विषिष्ट	६	विशिष्ट	९४
शेस	२०	शेष	८०	शेस	४४	शेष	५६
उस्ण	१२	उष्ण	८८	उस्ण	३४	उष्ण	६६
सड्दर्शन	८२	षड्दर्शन	१८	सड्दर्शन	९६	षड्दर्शन	४
उत्कश	२०	उत्कर्ष	८०	उत्कश	२४	उत्कर्ष	७६
विशाद	५८	विषाद	४२	विशाद	६२	विषाद	३८
आसाढ	२०	आषाढ	८०	आसाढ	३४	आषाढ	६६
आँशु	५६	आँसु	४४	आँशु	६८	आँसु	३२
बदमाश	२	बदमास	९८	बदमाश	२	बदमास	९८
शम्बोधन	०	सम्बोधन	१००	शम्बोधन	२	सम्बोधन	९८
स्टेशन	६	स्टेसन	९४	स्टेशन	८	स्टेसन	९२
शिकार	२८	सिकार	७२	शिकार	३६	सिकार	६४
शतुति	०	स्तुति	१००	शतुति	२	स्तुति	९८
विशफोट	८	विस्फोट	९२	विशफोट	४	विस्फोट	९६

माथिको तालिकाको आधारमा श, ष, स हुने शब्दहरूमा त्रुटि गर्ने सामुदायिक विद्यालयका २०% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ८०% रहेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका ३०% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ७०% रहेका छन् । यसरी उक्त तथ्याङ्क अनुसार श, ष, स हुनेमा सामुदायिक विद्यालयका तुलनामा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेका छन् ।

तालिका नं. ४.४८ : ब, व प्रयोगमा त्रुटि

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
वकाइनु	२२	बकाइनु	७८	वकाइनु	१८	बकाइनु	८२
वारुलो	२८	बारुलो	७२	वारुलो	१२	बारुलो	८८
विफर	४८	बिफर	५२	विफर	४०	बिफर	६०
विथोल्नु	५६	विथोल्नु	४४	विथोल्नु	४८	विथोल्नु	५२
वल्ल	२४	बल्ल	७६	वल्ल	८	बल्ल	९२
वलियो	१८	बलियो	८२	वलियो	६	बलियो	९४
गवाँर	१०	गवाँर	९०	गवाँर	२	गवाँर	९८
भुवादार	४	भुवादार	९६	भुवादार	०	भुवादार	१००
बारेन्ट	०	बारेन्ट	१००	बारेन्ट	०	बारेन्ट	१००
क्वाँटी	०	क्वाँटी	१००	क्वाँटी	०	क्वाँटी	१००
जिम्मेबारी	०	जिम्मेबारी	१००	जिम्मेबारी	०	जिम्मेबारी	१००

माथिको तालिकाको आधारमा ब, व हुने शब्दहरूमा त्रुटि गर्ने सामुदायिक विद्यालयका २०% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ८०% रहेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका १२% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ८८% रहेका छन् । यसरी उक्त तथ्याङ्क अनुसार ब, व हुनेमा संस्थागत विद्यालयको तुलनामा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेका छन् ।

तालिका नं. ४.४९ : य, ए प्रयोगमा त्रुटि

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
एता	४	यता	९६	एता	०	यता	१००
बएर	१४	बयर	८६	बएर	१४	बयर	९६
घाएल	१०	घायल	९०	घाएल	१२	घायल	८८
टाएर	१२	टायर	८८	टाएर	८	टायर	९२
दाएरा	८	दायरा	९२	दाएरा	८	दायरा	९२
सजाए	१०	सजाय	९०	सजाए	१०	सजाय	९०
एसरी	२	यसरी	९८	एसरी	०	यसरी	१००
एक्ष	२०	यक्ष	८०	एक्ष	१०	यक्ष	९०
यकाइ	०	एकाइ	१००	यकाइ	८	एकाइ	९२
यकतीस	०	एकतीस	१००	यकतीस	०	एकतीस	१००
यक्लो	०	एक्लो	१००	यक्लो	०	एक्लो	१००
भयस्	८	भएस	९२	भयस्	६	भएस	९४
भयन	४	भएन	९६	भयन	०	भएन	१००
यक्सरे	४	एक्सरे	९६	यक्सरे	२	एक्सरे	९८
यभरेष्ट	८	एभरेष्ट	९२	यभरेष्ट	२	एभरेष्ट	९८
यकाग्र	६	एकाग्र	९४	यकाग्र	२	एकाग्र	९८

माथिको तालिकाको आधारमा य, ए हुने शब्दहरूमा त्रुटि गर्ने सामुदायिक विद्यालयका ६% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ९४% रहेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका ४% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ९६% रहेका छन् । यसरी य, ए हुनेमा संस्थागत विद्यालयको तुलनामा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेका छन् ।

तालिका नं. ४.५० : छ, क्ष प्रयोगमा त्रुटि

सामुदायीक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
क्षन्द	०	छन्द	१००	क्षन्द	२	छन्द	९२
क्षपन्न	०	छपन्न	१००	क्षपन्न	२	छपन्न	९२
क्षेलो	४	छेलो	९६	क्षेलो	६	छेलो	९४
क्षेपारो	४	छेपारो	९६	क्षेपारो	१०	छेपारो	९०
क्षया	४	छाया	९६	क्षया	१०	छाया	९०
स्वच्छ	०	स्वच्छ	१००	स्वच्छ	२	स्वच्छ	९८
तुच्छ	२	तुच्छ	९८	तुच्छ	४	तुच्छ	९६
छ्यमा	४	क्षमा	९६	छ्यमा	१६	क्षमा	८४
सर्वेक्षण	२	सर्वेक्षण	९८	सर्वेक्षण	६	सर्वेक्षण	९४
रक्षणीय	२	रक्षणीय	९८	रक्षणीय	१०	रक्षणीय	९०
आरछ	०	आरक्ष	१००	आरछ	२	आरक्ष	९८
साछी	४४	साक्षी	५६	साछी	७०	साक्षी	३०
परिप्रेछ्य	६	परिप्रेक्ष	९४	परिप्रेछ्य	२४	परिप्रेक्ष	७६

माथिको तालिकाको आधारमा छ, क्ष को प्रयोगमा त्रुटि गर्ने सामुदायिक विद्यालयका ६% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ९४% रहेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका १३% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ८७% रहेका छन् । यसरी छ, क्ष को सामुदायिक विद्यालयका तुलनामा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेका छन् ।

तालिका नं. ४.५१ : ज्ञ, ग्यँ प्रयोगमा त्रुटि

सामुदायीक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
ग्यानी	२	ज्ञानी	९२	ग्यानी	२	ज्ञानी	९८
सङ्ग्यान	६	सङ्ज्ञान	९४	सङ्ग्यान	१६	सङ्ज्ञान	८४
ग्याता	२	ज्ञाता	९८	ग्याता	४	ज्ञाता	९६
अवग्या	१०	अवज्ञा	९०	अवग्या	१२	अवज्ञा	८८
विग्यप्ति	४६	विज्ञप्ति	५४	विग्यप्ति	४८	विज्ञप्ति	५२
अग्य	१०	अज्ञ	९०	अग्य	२	अज्ञ	९८
प्रतिग्या	२	प्रतिज्ञा	९८	प्रतिग्या	२	प्रतिज्ञा	९८
ज्ञाँदी	६८	ग्याँदी	३२	ज्ञाँदी	७६	ग्याँदी	२४
ज्ञयाँक्क	४०	ग्याँक्क	६०	ज्ञयाँक्क	८२	ग्याँक्क	१८
ज्ञयाँचे	५०	ग्याँचे	५०	ज्ञयाँचे	६२	ग्याँचे	३८
ज्ञालज्ञाल	२०	ग्यालग्याल	८०	ज्ञालज्ञाल	४४	ग्यालग्याल	५६

माथिको तालिकाको आधारमा ज्ञ, र ग्यँ को प्रयोगमा त्रुटि गर्ने सामुदायिक विद्यालयका २४% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ७६% रहेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका ३२% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ६८% रहेका छन् । यसरी उक्त तथ्याङ्क अनुसार ज्ञ, ग्यँ को प्रयोगमा सामुदायिक विद्यालयको तुलनामा संस्थागत विद्यालयको विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेका छन् ।

तालिका नं. ४.५२ : ऋ, र रि को प्रयोगमा त्रुटि

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
रिगवेद	९०	ऋगवेद	१०	रिगवेद	६४	ऋगवेद	३६
रिजु	८०	ऋजु	२०	रिजु	७०	ऋजु	३०
रितु	१८	ऋतु	८२	रितु	८	ऋतु	९२
रिषि	८	ऋषि	९२	रिषि	२	ऋषि	९८
ऋड्नु	१०	रिड्नु	९०	ऋड्नु	२	रिड्नु	९८
ऋटाएर	२	रिटाएर	९८	ऋटाएर	६	रिटाएर	९४
ऋल	४	रिल	९६	ऋल	८	रिल	९२
ऋक्सा	०	रिक्सा	१००	ऋक्सा	८	रिक्सा	९२
ऋहा	८	रिहा	९२	ऋहा	४	रिहा	९६
ऋहर्सल	४	रिहर्सल	९६	ऋहर्सल	६	रिहर्सल	९४

माथिको तालिकाको आधारमा ऋ र रि शब्दहरूमा त्रुटि गर्ने सामुदायिक विद्यालयका २२% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ७८% रहेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका १८% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ८२% रहेका छन् । यसरी संस्थागत विद्यालयको तुलनामा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेका छन् ।

तालिका नं. ४.५३ : पदयोग र पदवियोगको प्रयोगमा त्रुटि

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
आँगन मा	०	आँगनमा	१००	आँगन मा	०	आँगनमा	१००
पढि हाल	०	पढिहाल	१००	पढि हाल	२	पढिहाल	९८
किन भने	०	किनभने	१००	किन भने	२	किनभने	९८
टाढा सम्म	८	टाढासम्म	९२	टाढा सम्म	१२	टाढासम्म	८८
केटा केटी	४	केटाकेटी	९६	केटा केटी	८	केटाकेटी	९२
होस हवास	६	होसहवास	९४	होस हवास	८	होसहवास	९२
न छेल	०	नछेल	१००	न छेल	०	नछेल	१००
अ काल	२०	अकाल	८०	अ काल	२६	अकाल	७४
सु प्रसिद्ध	०	सुप्रसिद्ध	१००	सु प्रसिद्ध	४	सुप्रसिद्ध	९६
खाँदैछ	२०	खाँदै छ	८०	खाँदैछ	९८	खाँदै छ	२
आइपोहाल	५८	आइ पो हाल	४२	आइपोहाल	६६	आइ पो हाल	३४
सोचिरहने	५०	सोची पो रहने	५०	सोचिरहने	५०	सोची पो रहने	५०
कुटिनैसके	२०	कुटि नै सके	८०	कुटिनैसके	९०	कुटि नै सके	१०
उठ्दोछ	१६	उठ्दो छ	८४	उठ्दोछ	४२	उठ्दो छ	५८
खनुपनिपर्छ	२८	खानुपनि पर्छ	७२	खनुपनिपर्छ	५६	खानुपनि पर्छ	४४
नहरिजान्दछनश्याम	१०	न हरि जान्छ न श्याम	९०	नहरिजान्दछनश्याम	१४	न हरि जान्छ न श्याम	८६
मनमर्नु	६	मन मर्नु	९४	मनमर्नु	१०	मन मर्नु	९०
बोल्नुतकभएन	१०	बोल्नु तक भएन	९०	बोल्नुतकभएन	१६	बोल्नु तक भएन	८४

माथिको तालिकाको आधारमा पदयोग र पदवियोग शब्दहरूको प्रयोगमा त्रुटि गर्ने सामुदायिक विद्यालयका १८% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ८२% रहेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका २८% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ७२% रहेका छन् । यसरी उक्त तथ्याङ्क अनुसार पदयोग र पदवियोगको प्रयोगमा सामुदायिक विद्यालयको तुलनामा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेका छन् ।

तालिका नं. ४.५४ : हलन्त र अजन्त प्रयोगमा त्रुटि

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
अकस्मात्	७६	अकस्मात्	२४	अकस्मात्	५४	अकस्मात्	४६
जगत	६२	जगत्	३८	जगत	२४	जगत्	७६
शुभम्	५४	शुभम्	४६	शुभम्	४४	शुभम्	५६
हठात्	६८	हठात्	३२	हठात्	२२	हठात्	७८
पश्चात्	७४	पश्चात्	२६	पश्चात्	५०	पश्चात्	५०
यावत्	८०	यावत्	२०	यावत्	३८	यावत्	६२
दण्डवत्	७४	दण्डवत्	२६	दण्डवत्	३६	दण्डवत्	६४
रूपवान्	६८	रूपवान्	३२	रूपवान्	३०	रूपवान्	७०
इज्जत्	६	इज्जत्	९४	इज्जत्	२	इज्जत्	९८
कपाल्	२	कपाल	९८	कपाल्	०	कपाल	१००
फल्	४	फल	९६	फल्	०	फल	१००
सिमसिम्	२	सिमसिम	९८	सिमसिम्	०	सिमसिम	१००
चक्चक्	६	चकचक	९४	चक्चक्	२	चकचक	९८
रहन्सहन्	१२	रहनसहन	८८	रहन्सहन्	४	रहनसहन	९६
उथल्पुथल्	०	उथलपुथल	१००	उथल्पुथल्	०	उथलपुथल	१००

माथिको तालिकाको आधारमा हलन्त र अजन्त शब्दहरूको प्रयोगमा त्रुटि गर्ने सामुदायिक विद्यालयका ३९% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ६१% रहेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका ३३% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ६७% रहेका छन् । यसरी हलन्त र अजन्तको प्रयोगमा संस्थागत विद्यालयका तुलनामा सामुदायिक विद्यालयको विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेका छन् ।

तालिका नं. ४.५५ : शिरविन्दु र चन्द्रविन्दुको प्रयोगमा त्रुटि

सामुदायिक विद्यालय				संस्थागत विद्यालय			
अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत	अशुद्ध रूप	प्रतिशत	शुद्ध रूप	प्रतिशत
अशुवर्मा	१८	अंशुवर्मा	८२	अशुवर्मा	२०	अंशुवर्मा	८०
आशिक	५०	आंशिक	५०	आशिक	३६	आंशिक	६४
प्रशसा	२०	प्रशंसा	८०	प्रशसा	२	प्रशंसा	९८
सशोधन	३२	संशोधन	६८	सशोधन	१६	संशोधन	८४
सस्कृति	२०	संस्कृति	८०	सस्कृति	८	संस्कृति	९२
सस्था	२२	संस्था	७८	सस्था	१२	संस्था	८८
हिम्सा	३२	हिंसा	६८	हिम्सा	१६	हिंसा	८४
अध्यारो	५०	अंध्यारो	५०	अध्यारो	३६	अंध्यारो	६४
चदुवा	६२	चँदुवा	३८	चदुवा	२२	चँदुवा	७८
मैया	५०	मैयाँ	५०	मैया	३८	मैयाँ	६२
चाचरी	५२	चाँचरी	४८	चाचरी	४६	चाँचरी	५४
फासी	३८	फाँसी	६२	फासी	३२	फाँसी	६८
जुगा	३४	जुँगा	६६	जुगा	२४	जुँगा	७६
तुवालो	५८	तुवाँलो	४२	तुवालो	५०	तुवाँलो	५०

माथिको तालिकाको आधारमा शिरविन्दु र चन्द्रविन्दु प्रयोगमा त्रुटि गर्ने सामुदायिक विद्यालयका ३४% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ६६% रहेका छन् । त्यसैगरी संस्थागत विद्यालयका २६% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् भने शुद्ध रूप लेख्ने विद्यार्थीहरू ७४% रहेका छन् । यसरी उक्त तथ्याङ्क अनुसार शिरविन्दु र चन्द्रविन्दु संस्थागतल विद्यालयका तुलनामा सामुदायिक विद्यालयको विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेका छन् ।

अध्याय पाँच

उपसंहार

निष्कर्ष

विद्यार्थीहरूले वर्णविन्यासको ह्रस्वदीर्घमा गरेका त्रुटिलाई हेर्दा शब्दादि शब्दमध्य र शब्दअन्त्य सबैमा त्रुटि गरेका छन् । विद्यार्थीहरूले शब्दादिमा ह्रस्व तुलनामा शब्दादि दीर्घमा बढी त्रुटि गरेका छन् । शब्दमध्ये ह्रस्वको तुलनामा शब्दमध्य दीर्घमा बढी त्रुटि ल्याएका छन् । शब्द अन्त्य ह्रस्वको तुलनामा शब्द अन्त्य दीर्घमा बढी त्रुटि गरेको छन् । शब्दादि दीर्घमा ६७% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध रूप लेखेका छन् । भने शब्द मध्य दीर्घमा ६०% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् । त्यसै गरि शब्द अन्त्य दीर्घमा १८% विद्यार्थीले अशुद्ध रूप लेखेका छन् । सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूले ह्रस्वमा बढी त्रुटि गरेका छन् भने दीर्घमा शब्दादी दीर्घ र शब्द अन्त्य दीर्घमा बढी त्रुटि गरेका छन् । सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरू भन्दा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको ह्रस्व दीर्घ क्षमता मजबूत देखियो । नेपाली मातृभाषी र विमातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलना गर्दा शब्दादि ह्रस्व, शब्द मध्य ह्रस्व शब्द अन्त्य ह्रस्वमा नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेको पाइयो भने शब्दादि दीर्घ शब्द मध्य दीर्घ, शब्द अन्त्य दीर्घमा विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले धेरै त्रुटि गरेको पाइयो । विद्यार्थीहरू कुन ठाँउमा ह्रस्व प्रयोग गर्ने र कुन ठाँउमा दीर्घ प्रयोग गर्ने भन्ने कुरामा अन्त्योलमा परी त्रुटि गरेको देखियो ।

नेपाली भाषाका श, ष, स को प्रयोगमा पनि विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेको पाइन्छ । श को ठाउँमा स, ष र श, ष को प्रयोग हुने तीनवटा श, ष, स मध्य सबैभन्दा बढी ष को प्रयोगमा त्रुटि गरेको पाइयो त्यस पछि श, स मा पनि विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेका छन् । ष को प्रयोगमा त्रुटि गर्ने ४२% पाइयो भने श को प्रयोगमा त्रुटि गर्ने २१% पाइयो । नेपाली मातृभाषी र विमातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलना गर्दा नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूले २१% त्रुटि गरेको पाइयो भने विमातृभाषीले २९% त्रुटि गरेको पाइयो । नेपाली मातृभाषी विद्यार्थी विमातृभाषीको तुलनामा सक्षम रहेको पाइयो । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालय र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको तुलना गर्दा सामुदायिक विद्यालयका २०% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने संस्थागत विद्यालयका ३०% विद्यार्थीले अशुद्ध लेखेका छन् । तुलनात्मक रूपमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थी कमजोर रहेको पाइयो ।

नेपाली भाषाका व र व को प्रयोगमा पनि विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेको पाइयो । व लेख्ने ठाउँमा व र व लेख्ने ठाउँमा व लेखेर पनि त्रुटि गरेको पाइयो । व को प्रयोगमा व प्रयोग गरेर २७% त्रुटि गरेको पाइयो भने व को प्रयोगमा व प्रयोग गरेर १% त्रुटि गरेको पाइयो । व भन्दा व

लेखन क्षमता उच्च रहेको पाइयो । नेपाली मातृभाषी र विमातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलना गर्दा नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीले ब र व को प्रयोगमा १३% अशुद्ध लेखेको पाइयो भने विमातृभाषीले २१% अशुद्ध लेखेको पाइयो । ब र व को प्रयोगमा विमातृभाषी विद्यार्थीहरू कमजोर देखिए । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालय र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको तुलना गर्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले २०% अशुद्ध लेखेका छन् भने संस्थागत विद्यालयका १२% अशुद्ध लेखेका छन् । संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीको तुलनामा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थी कमजोर देखिएका छन् ।

नेपाली भाषाका य र ए को प्रयोगमा पनि विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेको पाइयो । य को ठाउँमा य र ए को ठाउँमा य लेखेर त्रुटि गरेका छन् । य को प्रयोगमा ए लेखेर ९% ले अशुद्ध लेखेका छन् भने ए को प्रयोगमा य ४% ले अशुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको ए भन्दा य लेखन क्षमता उच्च रहेको पाइयो । नेपाली मातृभाषी र विमातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलना गर्दा य र ए को प्रयोगमा नेपाली मातृभाषीले ५% अशुद्ध लेखेका छन् भने विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले ७% अशुद्ध लेखेका छन् । नेपाली मातृभाषी भन्दा विमातृभाषी विद्यार्थी कमजोर देखियो । सामुदायिक विद्यालय र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको तुलना गर्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूले ६% अशुद्ध लेखेका छन् भने संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले ४% अशुद्ध लेखेका छन् । संस्थागत विद्यालयका भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थी य र ए को प्रयोगमा कमजोर देखियो ।

नेपाली भाषामा प्रयोग हुने ज्ञ र ग्यँ को प्रयोगमा पनि विद्यार्थीहरू अन्यालमा परि त्रुटि गरेको पाइयो । ज्ञ को प्रयोगमा ११% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने ग्यँको प्रयोगमा ५५% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको ग्यँ लेखन क्षमता कमजोर रहेको पाइन्छ । नेपाली मातृभाषी र विमातृभाषी विद्यार्थीहरूमा २२% नेपाली मातृभाषी ले अशुद्ध लेखेका छन् भने ३३% विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् । नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीको तुलनामा विमातृभाषी विद्यार्थी कमजोर रहेको पाइयो । सामुदायिक विद्यालयका र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको ज्ञ र ग्यँ लेखन क्षमता हेर्दा सामुदायिक विद्यालयका २४% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने संस्थागत विद्यालयका ३२% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् । सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको तुलनामा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थी कमजोर देखियो ।

नेपाली भाषाका क्ष र छ्य मा पनि विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेको पाइयो । क्ष को प्रयोगमा छ्य र छ्य् को प्रयोगमा क्ष को प्रयोग गरेर पनि विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेको पाइयो । क्ष को प्रयोगमा छ्य् १५% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने छ्य् को प्रयोगमा क्ष ४% विद्यार्थीले

अशुद्ध लेखेका छन् विद्यार्थीहरूको 'छय्' भन्दा 'क्ष' लेखन क्षमता कमजोर रहेको पाइयो भने 'छय्' लेखन क्षमता उच्च रहेको पाइयो । नेपाली मातृभाषी र विमातृभाषी विद्यार्थीहरूको तुलना गर्दा ७% नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने ११% विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् । नेपाली मातृभाषीभन्दा विमातृभाषी विद्यार्थीहरू कमजोर देखियो । सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरू संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीको तुलना गर्दा ६% सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने १३% संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् । सामुदायिक विद्यालयको तुलनामा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीको 'क्ष' र 'छय्' प्रयोग क्षमता कमजोर देखिन्छ ।

'ऋ' र 'रि' नेपाली भाषामा प्रयोग हुने वर्णहरू हुन् । विद्यार्थीहरूमा कस्तो ठाउँमा 'ऋ' को प्रयोग गर्ने र कस्तो ठाउँमा 'रि' को प्रयोग गर्ने भन्ने ज्ञानको अभाव हुँदा 'ऋ' र 'रि' मा त्रुटि गरेको पाइयो । 'ऋ' को प्रयोगमा भने 'रि' को प्रयोग गरी ४२% ले त्रुटि गरेको पाइयो भने 'ऋ' प्रयोग गरी ५% ले अशुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको 'ऋ' लेखन क्षमता कमजोर रहेको पाइयो । नेपाली मातृभाषी र विमातृभाषी विद्यार्थीहरूको क्षमतालाई हेर्दा १६% नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने २३% विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् । नेपाली मातृभाषी भन्दा विमातृभाषी विद्यार्थीहरू 'ऋ' र 'रि' लेखनमा कमजोर देखियो । सामुदायिक विद्यालय र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको क्षमतालाई हेर्दा २२% सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने १८% संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् । सामुदायिक विद्यालयका भन्दा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको 'ऋ' र 'रि' लेखन क्षमता राम्रो रहेको पाइयो ।

पदयोग र पदवियोगलाई पनि वर्णविन्यासको क्षेत्रमा राखिएको छ । विद्यार्थीहरूले कुन शब्दलाई पदयोग र कुन शब्दलाई पदवियोग गर्ने भन्ने कुरामा अन्योलमा परी त्रुटि गरेको पाइयो पदयोगमा ३% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने पदवियोगमा ३७% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् । विद्यार्थीहरूको पदयोग क्षमता उच्च र पदवियोग क्षमता कमजोर रहेको पाइयो । नेपाली मातृभाषी र विमातृभाषी विद्यार्थीहरूको क्षमतालाई हेर्दा २१% नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने १८% विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् । नेपाली मातृभाषी भन्दा विमातृभाषी विद्यार्थीहरूको पदयोग र पदवियोग क्षमता राम्रो रहेको पाइयो । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालय र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको क्षमतालाई हेर्दा १८% सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने २८% संस्थागत विद्यालयका

विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् । सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको तुलनामा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरू कमजोर रहेको पाइयो ।

हलन्त र अजन्तलाई पनि वर्णविन्यासको क्षेत्रमा राखिएको छ । कुन ठाउँमा हलन्त लेख्ने र कुन ठाउँमा अजन्त लेख्ने भनेर विद्यार्थीहरू अलमलमा परेको पाइयो । हलन्तमा अजन्त लेखेर ५३% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेको पाइयो भने अजन्तमा हलन्त लेखेर ३% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेको पाइयो । विद्यार्थीहरूको हलन्त लेखन क्षमता ५०% ले कमजोर रहेको पाइयो । नेपाली मातृभाषी र विमातृभाषी विद्यार्थीहरूको क्षमतालाई हेर्दा २६% नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने ३३% विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् । नेपाली मातृभाषी भन्दा विमातृभाषी विद्यार्थीहरू हलन्त र अजन्तको प्रयोगमा कमजोर रहेको पाइयो । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालय र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको क्षमतालाई हेर्दा ३९% सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने ३३% संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् । यसरी संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरू भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरू कमजोर रहेको पाइयो ।

नेपाली भाषामा प्रयोग हुने शिरविन्दु र चन्द्रविन्दु पनि वर्णविन्यासको क्षेत्रमा पर्दछ । शिरविन्दु र चन्द्रविन्दुको प्रयोग गर्नु पर्नेमा विद्यार्थीहरूले शिरविन्दु र चन्द्रविन्दुको प्रयोग नै नगरी लेखेको पाइयो । शिरविन्दुको प्रयोग गर्नुपर्नेमा नगरी २२% विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने ४२% विद्यार्थीहरूले चन्द्रविन्दुको प्रयोग अशुद्ध लेखेका छन् । शिरविन्दुको प्रयोगमा भन्दा चन्द्रविन्दुको प्रयोगमा बढी अशुद्ध पाइयो । नेपाली मातृभाषी र विमातृभाषी विद्यार्थीहरूको क्षमतालाई हेर्दा शिरविन्दु र चन्द्रविन्दुमा ३९% नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने ३६% विमातृभाषी विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् । नेपाली मातृभाषी भन्दा विमातृभाषी विद्यार्थीहरू शिरविन्दु र चन्द्रविन्दुको प्रयोगमा कमजोर रहेको पाइयो । त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालय र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको क्षमतालाई हेर्दा ३४% सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् भने २६% संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले अशुद्ध लेखेका छन् । यसरी संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरू भन्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरू शिरविन्दु र चन्द्रविन्दुको प्रयोगमा कमजोर रहेको पाइयो ।

सुभाव

नेपाली भाषामा लेख्य र कथ्य रूप फरक फरक रूपमा पाइने हुँदा वर्णविन्यासका विभिन्न क्षेत्रमा त्रुटि हुने गरेको पाइन्छ । शिक्षण सिकाइका क्रममा धेरै प्रकारका त्रुटिहरू भेटिन्छन् । यस्ता

त्रुटिहरूलाई समयमा नै निराकरण नगर्ने हो भने भाषाका क्षेत्रमा यसले विविध किसिमका समस्याहरू सिर्जना गरिदिन्छ । त्यसकारण वर्णविन्यासीय त्रुटिहरूलाई शिक्षण सिकाइ कै क्रममा निराकरण गरिनुपर्दछ । वर्णविन्यासगत त्रुटि हुँदा अर्थको अनर्थ हुने गर्दछ । त्यसैले वर्णविन्यासको क्षेत्रमा हुने त्रुटिहरूको बारेमा विद्यार्थीहरूलाई बेलैमा सचेत गराउनु पर्दछ अनि मात्र यस्ता त्रुटिहरूमा क्रमिक रूपमा न्यूनिकरण हुँदै जान्छ । भाषामा आफ्नै प्रकारका भाषिक सिपहरू रहेका हुन्छन् । भाषामा भाषिक सिपका साथ साथै व्याकरणिक शुद्धतालाई पनि शिक्षणका क्रममा ध्यान दिनुपर्छ । माध्यमिक तह भनेको विद्यालयको उच्च तह हो । यस तहमा पनि विद्यार्थीहरूले वर्णविन्यासका विविध क्षेत्रमा त्रुटि गरेको पाइएको छ । विद्यार्थीहरूमा वर्णविन्यास सम्बन्धी ज्ञानको अभाव भएको छ । भाषिक सिप अर्न्तगत सुनाइ, बोलाइ पढाइ र लेखाइ पर्दछ । भाषामा वर्णको लेखन व्याकरणिक दृष्टिले छुट्टै गरिने भए तापनि ती वर्णको प्रयोग सही ढङ्गले गर्न वर्णविन्यास सम्बन्धी अध्ययनले अवश्य पनि सघाउ पुऱ्याउने छ । विद्यार्थीहरूले वर्णविन्यासमा कस्ता त्रुटि गर्छन् ती त्रुटिहरूका क्षेत्र के-के हुन् ? त्यस बारेमा वर्णविन्यास शिक्षण गर्दा ध्यान दिनु अति आवश्यक छ । कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरू भनेका उच्च तहका लागि सक्षम र योग्य व्यक्ति हुन् । यस तहमा नै विद्यार्थीहरूले वर्णविन्यास सम्बन्धी विविध प्रकारका त्रुटि गर्ने गर्छन् । नेपाली मातृभाषी र विमातृभाषी जुनसुकै विद्यार्थीले पनि वर्णका क्षेत्रमा त्रुटि गर्छन् । त्यसकारण विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास क्षमताको अध्ययन गरी आइपर्ने समस्याहरूको निराकरण गर्नु पर्ने आजको आवश्यकता हो । वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटि निराकरणका लागि केही सुझावहरू यस प्रकार दिइएको छ ।

- नेपाली भाषाले नेपालको राष्ट्रभाषाको मान्यता पाएको छ । यसरी राष्ट्रभाषाकै रूपमा चर्चित भाषाको शुद्ध प्रयोग गर्न वर्णविन्यासको क्षेत्रमा ध्यान दिनुपर्दछ । नेपाली मातृभाषी होस् या विमातृभाषी जोसुकैले पनि यसको शुद्ध प्रयोग गरिनुपर्छ भनी सबैको ध्यान आकर्षित गरिनुपर्छ । बोलाइ अनुसार भाषा लेखिने हुँदा जहाँ जस्तो बोले पन लेखनका क्रममा शुद्ध लेखिनु पर्छ भनी सबैलाई प्रोत्साहित गर्नुपर्छ । जुनसुकै तहमा भए पनि शुद्धसँग लेख्नु पर्छ भन्ने सोचको विकास गर्नु आवश्यक छ
- शिक्षण सिकाइका क्रममा व्यकरणका सैद्धान्तिक नियम घोकाएर भन्दा प्रायोगिक पक्षलाई बढी ध्यान दिएर शिक्षण गर्नुपर्दछ ।
- नेपाली विषय त हो नि भनेर जुनसुकै विषय पढेको शिक्षक भए पनि उसमाथि नेपाली विषयको जिम्मेवारी थोपनु हुँदैन ।

- नेपाली भाषामा अध्ययन र अध्यापन गर्ने सम्पूर्ण व्यक्तिहरूका लागि वर्णविन्यास सम्बन्धी नियमको ज्ञान हुनु आवश्यक छ । वर्णविन्यास सम्बन्धी नियमको ज्ञान नहुँदा वर्णविन्यासका धेरै क्षेत्रमा त्रुटि हुने गर्दछ र नेपाली भाषा दिन प्रतिदिन कमजोर हुँदै जान्छ । त्यसकारण बेलैमा सचेत भई ज्ञान लिनु र दिनु आवश्यक ठानिन्छ ।
- भाषा पाठ्यपुस्तकमा लेखाइ सिसँग सम्बन्धित वर्णविन्यासीय पाठ्यवस्तुहरू चयन गरी भाषा पाठ्यपुस्तकको निर्माण र विकास गर्नुपर्छ ।
- नेपाली विषय अध्यापन गरोउने शिक्षक बाहेक अरुले यो त नेपाली विषय होइन जस्तो लेखे पनि हुन्छ जस्तो बोले पनि हुन्छ भन्ने गलत प्रवृत्तिको अन्त्य गरिनुपर्छ ।
- भाषिक सिस विकासका लागि व्याकरणको प्रायोगिक पक्षमा जोड दिँदै वर्णविन्यासको सही प्रयोग नगर्दा अर्थमा अनर्थ हुन्छ भन्ने कुरालाई उदाहरण सहित प्रस्तुत गरिनुपर्छ ।
- शिक्षण सिकाइका क्रममा शिक्षण आफू निष्क्रिय रही विद्यार्थीहरूलाई सक्रिय गराई अध्ययन अध्यापन गर्नुपर्छ । शिक्षक एकोहोरो सुगारटाइको रूपमा बोलिरहने विद्यार्थीलाई मौन रूपमा राख्नुहुँदैन ।
- भाषा पाठ्यपुस्तकमा दिइएका अभ्यासहरू नपढाइ पाठ मात्र पढाउने प्रवृत्तिले गर्दा विद्यार्थीहरू वर्णविन्यासका क्षेत्रमा कमजोर रहेको देखिन्छ । त्यसकारण भाषा पाठ्यपुस्तकमा दिइएका सबै अभ्यासहरूलाई निरन्तर रूपमा शिक्षण गरिनुपर्छ ।
- दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली शिक्षण गर्ने विद्यार्थीहरूमा पनि आफ्नो मातृभाषा सरह नेपाली भाषा सिक्नुपर्ने भन्ने सोचको विकास गर्नुपर्छ । यो हाम्रो भाषा होइन नजाने पनि हुन्छ र जाँचमा पास मात्र भए पनि पुग्छ भन्ने सोच हटाउनुपर्छ ।
- पढाइ सकेका पाठबाट विभिन्न किसिमका त्रुटि हुने शब्दहरू लिई विद्यार्थीहरूलाई हिज्जे सोध्ने, एकदुई जनालाई श्वेत पाटीमा लेख्न लगाउने, गल्ती गरे त्रुटि औल्याइ दिने, बारम्बार लेख्ने अभ्यास गराउने र एक अर्का समूहले गरेका गल्तीलाई एक अर्का समूहले गरेका गल्तीलाई एक अर्का समूहबाट सच्याउन लगाउने गर्नु पर्छ ।
- पढि सकेकै पाठक विभिन्न शुद्ध, अशुद्ध शब्दहरूलाई मिसाएर शुद्ध र अशुद्ध छुट्टयाउन लगाउन, विभिन्न अशुद्धि भएका वाक्यहरू दिई शुद्ध बनाउन लगाउने र खाली ठाउँ भर्ने बहुविकल्पी प्रश्नहरू मार्फत शुद्ध शब्द पहिचान गर्ने अभ्यास गराउनु पर्छ ।
- शुद्ध वर्ण विन्यास प्रयोगको अभ्यासका लागि पाठहरू अनुलेखन गराउनु पर्छ । यो प्रारम्भिक चरणको कार्य भए पनि बारम्बार त्रुटि गरि रहनेहरूका लागि उपल्ला कक्षाहरूमा पनि आवश्यक हुन्छ ।

- गति, यति, लय, बल, विराम, अधात र अनुतान मिलाई शिक्षकले शुद्ध उच्चारण गर्दै श्रुति लेखन गराउनु पर्छ अनि जुन सामाग्री र पाठबाट श्रुति लेखन गराइएको हो । त्यसैलाई हेरेर विद्यार्थी स्वयम्लाई अथवा एक अर्काका विचमा कापी साटासाट गरी वा दुबै तरिका अपनाई अशुद्धि सच्याउन लगाउनु पर्छ ।
- प्राथमिक तह देखि नि.मा.वि. तहसम्म आइपुग्दा वर्णविन्यास र व्याकरणका सामान्य नियमहरूको बारेमा विद्यार्थीहरूलाई ज्ञान दिनुपर्छ । शुद्ध बोल्न र लेख्न सानो तह देखि नै विद्यार्थीहरूलाई प्रोत्साहित र प्रेरणा दिनुपर्छ । अनि मात्र माध्यमिक तहसम्म आइपुग्दा विद्यार्थी माफिएर आउँछ ।
- नेपाली विषय अध्यापन गर्ने शिक्षकले वर्ण विन्यासीय त्रुटि निराकरण गर्नका लागि समय समयमा हिज्जे प्रतियोगिता, श्रुतिलेखन, स्वतन्त्र लेखन, अनुलेखन गराउनु पर्छ ।
- सामान्य शिक्षकहरूलाई पनि गैर तरिकाले स्थायी शिक्षक बनाउने कार्यको अन्त्य गरी सक्षम र योग्य शिक्षकहरूको चयन गरिनुपर्छ ।
- तालिम अप्राप्त शिक्षकहरूलाई पनि तालिम दिएर तालिम प्राप्त बनाई शिक्षण कार्यमा प्रोत्साहित गरिनुपर्छ । तालिम प्राप्त शिक्षकलाई पनि पुनर्ताजगी तालिम दिनुपर्छ ।
- भाषा शिक्षणका क्रममा अन्य विधालाई भै व्याकरणका विभिन्न पक्षलाई महत्व दिनुपर्छ ।
- नेपाली विषय शिक्षण गर्दा अन्य विषय सरह विषयवस्तु विद्यार्थीहरूमा लादने गर्नुहुँदैन । भाषा विषय र अन्य विषय फरक हुन् । भाषामा भाषिक सिपलाई महत्व दिनुपर्छ । अन्य विषयमा विषयवस्तुलाई महत्व दिनुपर्छ भन्ने सोचको उत्थान र विस्तार गरिनुपर्छ ।
- सामुदायिक विद्यालयको शिक्षण सिकाइको माध्यम भनेको नेपाली भाषा हो तर पनि वर्णविन्यासीय नियमहरूको ख्याल नगर्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूले पनि वर्णविन्यासका क्षेत्रमा धेरै त्रुटि गरेको पाइयो । भाषा शिक्षण गर्दा विषयवस्तुलाई बढवा दिनुहुँदैन ।
- विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास सम्बन्धी क्षमता विस्तार गर्न वर्ण विन्यासीय गल्ती औल्याई ठीक ढङ्गबाट शिक्षण गर्नुपर्छ ।
- नेपाली भाषा सबै भाषाभाषी, धर्म, लिङ्ग क्षेत्रलाई एकताको सुत्रमा बाँधेर सरकारी कामकाज तथा संचारको सशक्त माध्यमका रूपमा उपयोग गरिने भाषा भएको हुँदा विमातृभाषीहरूले पनि यसको शुद्धतामा ख्याल गर्नुपर्छ ।

सारांशमा के भन्न सकिन्छ, भने प्रस्तुत अध्ययन निश्चित क्षेत्रमा आधारित रहेर थोरै समयावधिमा तयार पारिएको एउटा सानो योजना हो । यो अध्ययन झापा जिल्लाका सार्वजनिक र संस्थागत गरि १० वटा विद्यालयक विद्यार्थीहरूको वर्ण विन्यासीयगत त्रुटिमा आधारित छ । यस अध्ययनबाट माध्यमिक तह कक्षा ९ मा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास क्षमता कस्तो छ । विद्यार्थीहरूले कुन-कुन क्षेत्रमा कति त्रुटि गरे ? ती त्रुटि निराकरणका लागि के-कस्ता उपायहरू अपनाउन सकिन्छ ? विद्यार्थीहरूको शैक्षिक गुणस्तर वृद्धिक लागि के गर्नुपर्ला ? विमातृभाषी विद्यार्थीहरूलाई कसरी प्रोत्साहित गर्नुपर्छ ? भन्ने जस्ता विषयमा दिइएका सुझावहरूले देशको शैक्षिक स्तर वृद्धि गर्नमा केही हदसम्म सहयोग पुग्नेछ, भन्ने आशा लिन सकिन्छ ।

परिशिष्ट

तथ्याङ्क सङ्कलका प्रश्नावलीहरू

(क) कोष्ठकमा दिइएको शब्दमा वर्णविन्यास दृष्टिले उपयुक्त ठाउँमा ठीक (✓) चिन्ह लगाउनु होस् ।

३. भरतको भाउजु (सीता/सिता) हुन् ।
४. रामभात (खादैछ/ खाँदै छ) ।
५. बाघको (बच्चा/वच्चा) लाई डमरु भनिन्छ ।
६. राणाहरूले १०४ वर्षसम्म (शासन /सासन) गरे ।
७. (तिमीत/ तिमी त) परीक्षामा प्रथम भइछौ ।
८. (मानिष/मानिस) सर्वश्रेष्ठ प्राणी हो ।
९. भेडाको (उन/ऊन) बाट गलैचा बनाइन्छ ।
१०. चीनका जनतालाई (चिनिया/ चिनियाँ) भनिन्छ ।
११. वेदका (ऋचा/ रिचा) माधर्मका कुरा उल्लेख गरिएको हुन्छ ।
१२. (वैग्यानिक/वेज्ञानिक) हरूले दिनहुँ एउटा न एउटा नयाँ आविष्कार गर्छन् ।
१३. अन्जानमा गरेको गल्टीलाई (क्षमा/छ्यमा) दिनुपर्दछ ।
१४. वर्तमानयुग (विज्ञान/विज्ञान) र प्रविधिको हो ।
१५. मुस्ताङ्मा प्राकृतिक (ज्याँस/ ग्याँस) को खानी भएको अनुमान गरिएको छ ।
१६. प्रत्येक घरमा (शौचालय/सौचालय) को व्यवस्था हुनु पर्दछ ।
१७. नारायण गोपालले (गाएका/गायक) गीत मीठा छन् ।
१८. हामी सबै मिलेर देशका लागि राम्रो काम (गरौं/गरौ) ।
१९. भाइ (यकदम/ एकदम) राम्रो छ ।
२०. सैनिकले देशको (रक्षा/ रछ्या) गर्छन् ।
२१. कृषि पेशागर्ने मानिसलाई (कृषक/ कृसक) भनिन्छ ।
२२. किशोर अवस्थाका बालबालिकामा (सम्वेग/संवेग) तीव्र रूपमा देखा पर्दछ ।
२३. रामले (गुलियो/ गुलियो) खायो ।
२४. (ज्ञानी/ ग्यानी) मानिसलाई सबैले चिन्छन् ।
२५. रुखबाट आँप (भ्यो/भर्यो) ।
२६. कृष्ण धेरै (बलियो/ वलियो) छ ।

- ६ छ. (गाउँका/गाउका) मानिस सहरमा बसाइँ सछन् ।
- ६ ट. पुरुषले भन्दा महिलाले धेरै (सृङ्गार/शृङ्गार) गछन् ।
- ६ ठ. हरिको बुबाले हरिलाई (अड्स/अंश) दिनुभयो ।
- ६ ड. द्रुत गतिमा कविता लेख्ने कविलाई (आशु/आँशु) कवि भनिन्छ ।
- ६ ढ. रामको आमा (एक्कासि/ यक्कासी) घर आउनुभयो ।
- घण. आमाले -बहिनीका लागि/वहिनीका लागि) राम्रो कपडा किनि दिनु भएको छ ।
- घज्ञ. दशैमा सबैले (तिका/टिका) लगाउँछन् ।
- घद्. देश विकास गर्न (दक्ष/ दछ्य) जनशक्तिको खाँचो छ ।
- घघ. लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा (महान/महान्) कविहुन् ।
- घढ. रिस उठ्दो कुरा (न गर/ नगर) ।
- घछ. ऊ धेरै (जाति/जाती) छ ।
- घट. (उफ/उफ्) कतिगर्मी भएको ।
- घठ. वसन्त (ऋतु/रितु) सबैलाई मन पर्छ ।
- घड. (अज्ञानता/ अग्यानता) नै असभ्यको परिचयको ।
- घढ. (विष/बीस) सबैका लागि हानिकारक हुन्छ ।
- ढ ण. मोहन (जाचमा/जाँचमा) पास भयो ।
- ढ ज्ञ. देशको (शक्ति/सक्ति) युवाहो ।
- ढ द्. छोराको पढ्ने (लक्षण/लछ्यण) देखिएन ।
- ढ घ. राम्रो कामले मात्र (सन्सारमा/संसारमा) चिनिन्छ ।
- ढ ढ. सुवास हिजो पोखरा (गएको/गयेको) थियो ।
- ढ छ. सरोज टेलिभिजन (हेदैँछ/ हेदैँ छ) ।
- ढ ट. नयाँ नयाँ ठाउँको (अवलोकन/ अबलोकन) गर्नु पर्छ ।
- ढ ठ. (जुन/जून) आकाशमा देखिन्छ ।
- ढ ड. मानिसको जस्तै यन्त्र मानवको पनि आफ्नै (संरचना/समरचना) हुन्छ ।
- ढ ढ. विद्यार्थीले (जागर/ जाँगर) चलाएर पढ्नुपर्छ ।
- छण. कसै माथि (शङ्का/ शंका) गर्नु राम्रो होइन ।

(ख) तल दिइएको अनुच्छेदलाई शुद्ध गरी सार्नुहोस् ।

यसरी राष्ट्रीय स्वाधिनतालाई आफ्नो प्राण भन्दा प्यारो ठान्ने राष्ट्रवादी नेता नेल्सन् मंड्ला विसौ शताब्दिका एक महान राजनतिग्य हुन् । दक्षिण, अफ्रिकी जनतालाई स्वाधिन बनाउन उनले गरेको लामो संघर्षकै कारण उनलाई १९९३ को नोबेल सान्ती पुरस्कारद्वारा समान गरियो । एसका साथै विभिन्न राष्ट्रिय एवम् अन्तर्राष्ट्रिय सम्मानहरू उनलाई प्राप्त भएका छन् । उनि दक्षिण अफ्रिकाका उच्च राजनेताका रूपमा स्थापित भएका छन् । उनले आफ्नो लामो राजनितिक संघर्षका अनुभूतीहरूलाई सगालेर लड वाक टु फ्रिडम नामक आत्मकथा आफ्नो जिवनको उतार चढाबहरूलाई लीपि बद्ध गरेका छन् । स्वतन्त्रता एवम् संघर्षका प्रतिक बनेका नेल्सन मंडेलाले राष्ट्रिय स्वाधिनता जातिय स्वभीमानको पाठ सिकायका छन् ।

(ग) श्रुति लेखनमा प्रयोग गरिएका शब्दहरू

३. शब्दको सुरुमा ह्रस्व हुन

छिटो, किताब, विश्व, कुलो, पुजारी, मुजुर, इखालु, किसान, मुस्कल, दियालो, कुहिरो

४. शब्दको विचमा ह्रस्व हुने

अमिलो, रसिलो, बाहिर, कसिङ्गर, अधियाँ, मतियार, ढुकुर, पाखुरो, फुकुवा, पढ्लिन,

५. शब्दको अन्त्यमा ह्रस्व हुने

जेठाजु, दाजु, लड्डु, साहु, घेराउ, पढ्नु, जति, भोलि, दुधालु, हुस्सु, चक्कु, तराजु, सानु

६. शब्दको सुरुमा दीर्घ हुने

नीरस, तीस, ईख, दूध, तीतो, शीतल, शीर्षक, बूढो, ऊन, ठीक, भीख,

७. शब्दको विचमा दीर्घ हुने

केन्द्रिय, स्वीकृत, प्राचीन, प्रतिकूल, शरीर, एकतीस, खाऊन, चालीस, बसून

८. शब्दको अन्त्यमा दीर्घ हुने

श्रीमती, ईश्वरी, ओजस्वी, माइजू, मिठाई, विद्यार्थी, आफू, बुहारी, खाई, गिरी, अमेरिकी,

९. श, ष, स को प्रयोग

शिशु, विशाल, श्याम, शैशव, विशिष्ट, शेष, आषाढ, उष्ण, षडदर्शन, उत्कर्ष, विषाद, आँसु, बदमास, सम्बोधन, स्टेसन, सिकार, स्तुति, विस्फोट

ड. ब र व को प्रयोग

बकाइनु, बारुलो , बिफर, बिथोल्लु, बल्ल, बलियो, गँवार, भुवादार, वारेन्ट, क्वाँटी, जिम्मेवारी

ढ. य र ए को प्रयोग

यता, बयर, धायल, टायर, दायरा, सजाय, यसरी, यक्ष, एकाइ, एकतीस, एकलो, भएस्, भएन, एभरेष्ट

ण. छ र क्ष को प्रयोग

छन्द, छपन्न, छेलो, छेपारो, छ्या, स्वच्छ, तुच्छ, क्षमा, सर्वेक्षण, रक्षणीय, आरक्ष, साक्षी

ञ. ज्ञ र ग्यँको प्रयोग

ज्ञानी, संज्ञान, ज्ञाता, अवज्ञा, विज्ञप्ति, अज्ञ, प्रतिज्ञा, ग्याँदी, ग्याँक्क, ग्याँचे, ग्यालग्याल

ट. ऋ र रि को प्रयोग

ऋग्वेद, ऋजु, ऋतु, ऋषि,, रिडनु, रिटायर, रिल, रिक्सा, रिहा, रिहर्सल

ड. पदयोग र पदवियोग काशब्दहरू

आँगनमा, पढिहाल, किनभने, टाढासम्म, केटाकेटी, नछेल, अकाल, सुप्रसिद्ध, खाँदै छ, आइपो हाल, सोभि पो रहने, कुटि नै सके, उठदो छ, खानुपनि पर्छ, न हरि जान्दछ, न श्याम, मन मर्नु,

ड. हलन्त र अजन्तको प्रयोग

अकस्मात्, जगत्, शुभम्, हठात्, पश्चात्, यावत्, दण्डवत्, रुपवान्, वृहत, इज्जत, कपाल, फल, सिमसिम, चकचक, रहनसहन, उथलपुथल

ड. शिरबिन्दु र चन्द्रबिन्दुको प्रयोग

अंशुवर्मा, आंशिक, प्रशंसा, संशोधन, संस्कृति, संस्था, हिंसा, अँध्यारो, चँदुवा, मैयाँ, चाँचरी, फाँसी, जुँगा, तुवाँलो

(घ) स्वतन्त्र लेखनका लागि प्रश्नहरू

क) विद्यालय र शान्ति क्षेत्र

ख) विद्यार्थी जीवन र अनुशासन

ग) नेपालको प्राकृतिक सम्पदा